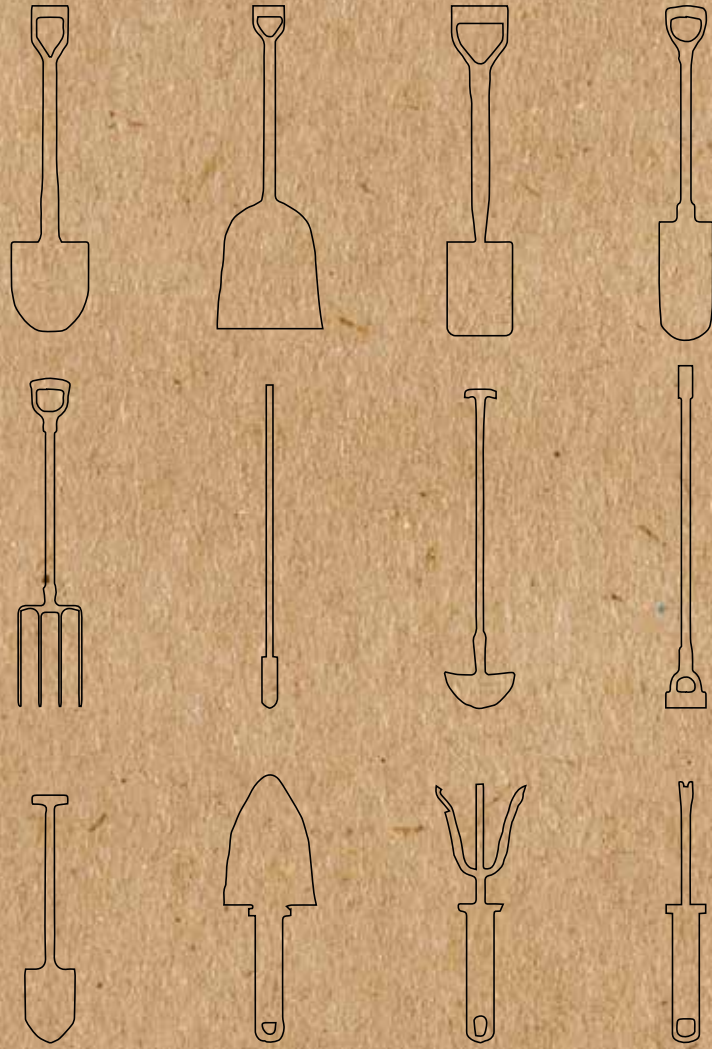

bahçecinin
el kitabı

Ekrem Tur Sk. 8
Beyoğlu/ İstanbul

www.cekulvakfi.org.tr

ISBN: 978-605-06615-1-4
2019

Metinler:

Ayşe Ceren Sarı
Alper Can Kılıç
Alp Arısoy

Grafikler:

Audrey Melissa Aydın

Fotoğraflar:

Alper Can Kılıç

Sayfa 16: (<http://humancities.eu/casestudies/cascina-cuccagna-milan>)
Sayfa 17: Marco Clausen (<https://www.cool-cities.com/prinzessinnengarten-8176>)
Sayfa 19: (<https://metroplex.nl/projecten/tolsteeg>)
Sayfa 21: (http://www.hkfarm.org/local_food.html)
Sayfa 23: (<https://www.visitmelbourne.com/ceres-community-environment-park>)
Sayfa 25: (<https://foodshare.net/>)
Sayfa 27: (<http://www.urbaniahoeve.nl/project-locations/>)
Sayfa 29: (<http://kazyu-mizutaen.server-shared.com/>)
Sayfa 31: *Gezen Tohumlar*

içindekiler

BÖLÜM I: Kent Bahçesi Nedir?

Giriş	6
Kentsel dayanıklılığın aracı olarak kent bahçeleri	8
Örgütlenme aracı olarak kent bahçeleri	10
Türkiye’de kent bahçeleri deneyimi	12
Niçin kent bahçeleri?	14

BÖLÜM II: Kent Bahçeleri Nasıl Yapılır?

Kent bahçelerinde neler bulunur?	32
Yataklar nasıl inşa edilir?.....	42
Bitkiler için doğru koşullar nasıl sağlanır?.....	48
Nasıl kompost yapılır?.....	50
Nasıl malç yapılır?.....	54
Bahçeler nasıl korunur?.....	56
Nasıl örgütlenilir?.....	60
Kimden yardım istenebilir?.....	64

BÖLÜM III: ÇEKÜL Kent Bahçeleri Programı

ÇEKÜL kent bahçeleri deneyimi	68
Program işleyişi	74
Rizom modelleri.....	76

BÖLÜM I

Kent bahçesi nedir?

Kent bahçeleri

Kent bahçeleri kısa bir tanımla, kent dokusu içinde rekreatif amaçlara yönelik bitki yetiştirmemize imkan veren, ortak mikro tarım alanlarıdır. Şehrin içinde bulduğumuz küçük boşluklarda, arka bahçelerimizde, apartman avlularında, atıl kalmış arsalarda; yenilebilen sebze/meyve gibi bitkiler, aromatik otlar, süs bitkileri yetiştirmek üzere “bahçelettiğimiz” yerlerdir.

Yaşam alanlarımızın içinde bitki yetiştirmek kuşkusuz pek çoğumuzun, saksılarla, evlerine, iş yerlerine taşıdığı bir alışkanlık. Kent bahçeleri bu alışkanlığın bir kentsel peyzaj alanı olarak, küçük ölçekte tarımsal üretim yapılabilen mekânlara taşınmış halidir. İnsanın toprakla, yediği ürünle ve genel olarak doğa ile bağlarının giderek koptuğu günümüzde, kent bahçeleri bir imdat çağrısı gibi, şehirlerimizde küçük de olsa bir yerde, bu bağları korumaya çalıştığımız alanlar olarak öne çıkıyor.

Bugün tüketmeye dayalı yaşam alışkanlıklarımızın, kendimize ve dünyamıza verdiği zararları her geçen gün daha yüksek sesle tartışıyoruz. Kent bahçeleri tam da bu süreçte, hem daha yaşanır şehirlerin, hem de daha üretken bir hayatın anahtarı olarak dünyada yaygınlık kazanmaya başladı.

Elinizde tuttuğunuz bu kitapçık, söz konusu “iyi yaşam” anahtarını birey ve toplum ölçeğinde sunmayı amaçlıyor:

I.Bölüm’de, kent bahçelerinin hayatımızı ve şehirlerimizi nasıl daha iyi hale getireceğini göstermek istiyoruz. Hem kentsel dayanıklılık ve ekolojik sürdürülebilirlik hem de topluluk oluşturma ve tabandan demokrasi iklimi için önemli bir araç olduğunu düşündüğümüz kent bahçelerini farklı yönleriyle tanıtmayı amaçlıyoruz.

II. Bölüm, kent bahçesi yapmak isteyen bireyler için hazırlandı. Kuşkusuz bahçecilik yapmak için bu kitapçığın sunduğundan daha fazla bilgiye ihtiyacınız olacak. Ancak elimizi toprağa değdirmek için temel olarak işlenmesi gereken başlıkları ele aldığımız bu bölümün, deneyimsiz bahçecilere ilk motivasyonu sağlayacağını düşünüyoruz.

III. Bölüm ise yerel yönetimlere ve yerel yönetim çalışanlarına yönelik hazırlandı. Sağlıklı ve sürdürülebilir bir kentin planlanmasında ve yönetilmesinde önemli bir araç olan kent bahçelerini bu bölümde kentsel bir peyzaj ağı olarak planlamayı öneriyor; bahçelerin bir müdahale modeli olarak nasıl kullanılabileceğinin genel çerçevesini çizmek istiyoruz.

Kentsel dayanıklılık

Ekolojik sürdürülebilirlik

Kent bahçeleri, üretken bir kenti tasarlamayı olanaklı kılar. Üretken kent peyzajı konsepti, kentsel tarımın sürdürülebilir ve dayanıklı gıda sistemlerine katkıda bulunacağı bir çerçeve sunar.

Kentler ve gıda sistemi arasında gelişen ilişki, gıda üretim sistemlerinin simbiyotik olarak daha destekleyici olması gerektiğini önerir.

Kentsel dayanıklılık, finansal kriz ve derin çevresel ve toplumsal değişimin yaşandığı günümüz dünyasında yeni bir dinamik yapıyı çevreyi nasıl kurabileceğimizle ilgilidir. “Kolektif bir refleks olarak, paylaşılan zenginliğe giden daha dayanıklı yolları nasıl inşa ederiz?” sorusuna cevaplar arar. ÇEKÜL Vakfı olarak kentsel dayanıklılığı hedefleyen disiplinler arası çalışmaların toplantı odalarında değil yemek masaları etrafında yaşereceğine inanıyoruz.

Geçtiğimiz on yıllar boyunca planlama pratiklerinde aktivitelerin bölünmesi ön plana çıkmıştı. Kentsel planlamada kullanılan arazi bölgeleme prensipleri, hızla büyüyen şehirlerdeki farklı fonksiyonların birbirinden ‘korunması’ gerektiği zamanlardan kalmadır. Bu kentsel planlama formu, büyük oranda bölgesel olarak “içeri ve dışarı doğru döngülere” bağlı mono-fonksiyonel bölgelerin olduğu etkin olmayan şehirler ortaya çıkardı. Kentsel dayanıklılık, bu mono-fonksiyonel bölgelerin tüm yaşam ve iş ihtiyaçlarını karşılayacak simbiyotik topluluklara evrilmesini, günümüz gıda, enerji, su ve para

sistemlerinin yerini tümleşik ve canlandırıcı süreçlerin almasını hedefler. Bu yaklaşımla başarılı bir yerel ekonomi, kent içindeki ve etrafındaki yerel toplulukları güçlendirmeye yardımcı olur.

Yaşam alanlarında bu değişimin gerçekleşmesi, dinamik ve birbiriyle ilişkili süreçler yaratmaya odaklanmayı ve sistem anlayışını kullanmayı gerektirir. Sistem anlayışı, yaşam alanlarını oluşturan unsur ağlarını anlamaktır. Bu, kentte ufak dokunuşlarla yapısal değişiklikler yapmayı olanaklı kılar. Kentsel tarım, kentsel ekosistemde yeni bağlar kurmamızı sağlar. Kentin sınırları içinde yerel gıda üretimi, kentlerin dayanıklılığını pozitif ve kapsayıcı bir şekilde artırır. Sağlık, gıda, enerji, atık yönetimi ve gayrimenkul gibi alanları birbirine bağlayarak kenti daha uyumlu ve esnek hale getirir. Kent bahçeleri, kalkınmakta olan birçok ülkede kentlilerin kentin yaşanılabilirliğini artırması ve gelir olanağı yaratması potansiyeliyle, hem uygulanması kolay bir pratik hem de güçlü bir araç olarak kendini gösterir. Bu bakımdan toplumsal güçlendirme ve çevresel fayda yaratma potansiyeliyle üzerine gidilmesi gereken bir araçtır.

Kısaca kent bahçeleri, dayanıklı ekosistemlere sahip ağlar oluşturmada öncelikli bir role sahiptir. Bu süreçte gıda döngüleri, açık/kapalı sistemler ve tasarım unsurları öne çıkar.

i. Gıda döngüleri

Yaşamın ana gereksinimlerinden biri olan gıda döngülerinin günlük deneyimlerimizle bağı her geçen gün kopmakta. Kentsel çevrede üretim, işleme ve depolama, tüketim modellerinden izole ediliyor. Atıklar çöp makineleri ve kanalizasyon gibi kapalı sistemlerle ortadan kaldırılıyor. Bu süreçte değerli malzeme, enerji ve besinin değerlendirilmesi için bir çaba sarf edilmeyerek, yerel bağlamı olmayan büyük ölçekli projelere yatırım yapılıyor.

ii. Kapalı ve açık döngüler

Kaynakların giderek daha sınırlı hale gelmesiyle, ürünlerin kullanım süreçlerinde bıraktığı izler daha fazla görünür hale geldi; kaynakların tüketimiyle ilgili farkındalık arttı. Geri dönüşüm ve kapalı üretim döngüleri bu farkındalıkla ortaya çıkan mantıklı tepkilere örnek gösterilebilir. Yine de döngülerin istikrarsızlığı artarken süreçlerin kırılabilirliği devam eder. Arz ve talep değişkenliğine uyum sağlamak için ilişkili akışkanlıklar ve birden çok arz bağına dayalı döngüler oluşturma gerekliliği ortaya çıkar. Böyle oluşturulmuş dayanıklı ekosistemler kriz durumlarında da fonksiyon göstermeye devam edebilir. Hem açık hem de kapalı sistemler dayanıklılığa ihtiyaç duyar. Gıda sistemleri göz önüne alındığında, tarihten birçok dayanıklılık örneği bulabiliriz. Bunlardan birisi birçok farklı döngüyü bir araya getiren eski Hollanda rüzgâr değirmenleridir. Buralarda rüzgâr enerjisinden yararlanılır, gıda depolanır ve

işlenir, çalışanlar için barınma olanakları sağlanır ve ürünleri satmak için mekân tahsis edilir.

iii. Tasarım

Kent bahçeleri, doğası gereği kente uyumludur. Kentin sunduğu fırsat ve sınırları kullanır. Tabandan girişimler tarafından yürütülür ve ana tasarımcılar kentlilerin kendisidir. Ayrıca yerel yönetimler tarafından bazı tasarım unsurlarının kullanılması, geleceğin dayanıklı kentlerinin altlığını oluşturacaktır. Örneğin etkin bir haritalama süreci, işlevlendirilmesi yüksek potansiyel barındıran alanların belirlenmesini sağlayarak tasarım sürecini destekler. Böylece ilgili belediye kentliler ve kent için en uygun yerlerin seçilmesine yardımcı olabilir.

Kentsel tarım için uygun alanın bulunması, kente bir kent bahçecisi gözüyle bakmayı gerektirir. İlk aşama, mekânlardaki malzeme, mikro-iklim ve yüzeylerin tespitidir. Bunu takiben kentsel tarımı kolaylaştıracak yağmur suyu, atık su, organik atık kaynakları gibi etkenler göz önüne alınır. Kentsel tarımla bu kaynaklar kullanılabilir ve böylece kente birden fazla fayda sağlanabilir. Örneğin organik atık, gıdaya dönüştürülebilir ve yerel mikro-iklimleri pozitif olarak etkileyebilir.

Sivil toplum için bahçeler

Örgütlenme aracı olarak bahçeler

Kent bahçeleri ekolojik bir mekân olmanın ötesinde sosyal bir mekân olarak kentlerin sürdürülebilir gelişiminde önemli bir araçtır. Kent bahçelerinin, sivil inisiyatifle yönetilen müşterek alanlar; otonom ortak üretim nişleri oldukları savunulabilir. Farklı toplulukları ortak bir amaç etrafında birleştirerek köprü kuran bir arayüz oluşturan bu alanlar, katılımcı demokrasinin güçlenmesi için gerekli iklimi sağlayabilir. Bu anlamda kent bahçelerinin tesisi, ortak üretimi destekleyecek mekânsal müdahale yöntemlerinin başında sayılabilir.

Ortak faydaya yönelik kolektif hareketin en görünür örneğini “ortak üretim” faaliyetleri oluşturur. Bu bakımdan ortak üretim; yani bir grup bireyin aynı amaca yönelik çalışıyor olması durumu, sosyal sermaye gelişimini etkileyen başlıca faktörlerden biridir. Keza, ortak üretim yapılması, ortak bir çıkar için iş birliği kurulmasına, iş birliğini sürekli kılacak sosyal normların oluşmasına, üretim faaliyeti içindeki bireylerin arasında güven oluşmasına bağlıdır.

Günümüzde sosyal topluluklar da mekândan bağımsızlaşmaya başlamıştır. Geçmişte mahal ve mahalleli paralel kavramlarken; birbirine benzer sosyal topluluklara mensup bireyler aynı mahallede ikâmet ederken, bugün farklı sınıf ve kültürel arka plandan bireylerin birarada yaşadığını görüyoruz. Mahalle, farklı üretim zincirlerinin parçası olan, farklı topluluklara mensup bireylerin birarada yaşadığı alanlara dönüşüyor. Yani mahalle ölçeğinde bir ortak üretim faaliyetinden söz etmek çağdaş kentlerde giderek zorlaşıyor. Bireylerin hayatta kalmak için -profesyonel olarak- uğraştığı üretim biçimleri mekândan bağımsızlaştığı için “ortak üretimin” mahalle ölçeğinde yeniden yorumlanması gerekiyor.

Kent bahçeleri tam da bu noktada, toplulukları birleştirerek sivil toplum bağlarını kuracak arayüzü oluşturabilir. Boş zamanı değerlendirmek için ortak üretim yapmak da benzer şekilde, topluluklar arası köprü kuran bir niteliğe sahiptir. Gönüllü katılımı, ortak çıkar/hedef etrafında sosyal bağlar kurmayı ve güven

ilişkinine dayalı normları oluşturmayı gerektiren bahçecilik faaliyetleri; mahalle ölçeğinde sosyal sermayenin, hayatın doğal akışında oluşacağı fırsatları yaratır.

Kent bahçeleri ayrıca kapsayıcı bir sosyal mekândır. Farklı yaş, cinsiyet, sosyal ve kültürel arka plana sahip yeni mahallelilerin hepsini ortak bir amaç etrafında buluşturma gücü vardır. Toprakla ilgilenmek ve bunun karşılığında kendi yetiştirdiği gıda ile ödüllенmek, tüm politik ve toplumsal ön yargıların ötesinde birleştirici bir karaktere sahiptir.

Bu bakımdan tabandan demokrasi ve sivil inisiyatifli geliştirmenin ön koşulu olan sivil örgütlenmenin oluşacağı eşitlik mekânlarıdır. Kent bahçelerinin bakımı, ortak bir fayda için kolektif çalışmayı gerektirdiğinden, mahalle ölçeğinde gönüllü katılım ve kaynak paylaşımına dayalı bir zemin oluşturmaktadır. Katılımcıların kent bahçelerinde sorumluluk almaları büyük oranda kent bahçesindeki sosyal deneyimleri ve ortak faaliyetleri ile ilintilidir. Bu bakımdan

aslında kent bahçelerinin; “bahçecilikten” ziyade “topluluk deneyimi”ne denk geldiği, sıkça söylenir.

Bu yüzden kentsel dayanıklılığın fiziki ön koşullarının yanı sıra, kent bahçelerini sosyal bir müdahale aracı olarak okumak, bu konuda çalışan sivil toplum örgütleri ve yerel yönetimler için yeni olanaklar sunabilir. Katılımcı planlamanın ve karar alma basamaklarının nasıl uygulamaya geçeceğinin sıklıkla tartışıldığı günümüzde, kent bahçeleri bu alanda çalışan kurumlar için, katılımcı alt yapının kendiliğinden oluştuğu, çağdaş bir imece fırsatı yaratır.

Türkiye’de kent bahçesi deneyimi

Ülkemizde örneklerini yeni yeni gördüğümüzü düşündüğümüz kent bahçeleri deneyimi, aslında kökleri itibarıyla İstanbul gibi pek çok kentimizin çepherinde yüzyıllardır süregelen bostanlardan hafızasını alan bir hareketi içinde barındırıyor. Yurt dışı örneklerde de olduğu gibi son yıllarda Türkiye’de de sivil, kamu ve özel girişimlerle farklı örgütlenme modelleriyle yapılandırılmış kent bostanı örneklerine rastlamak mümkün. Kent içinde veya kent çevresinde bu tip tarım uygulamalarının çoğalması günümüzde kritik önem arz ediyor. Akademik çevrelerden başlayarak vurgusu giderek artan ve yarattığımız karbon ayakızının bir sonucu olan küresel iklim değişikliği, gün be gün üretime, dolayısıyla gıdaya ve yaşamsal tüm etmenlere erişimi giderek zorlaştıran etkisiyle, dönüşüme yönelik uygulamalar gerçekleştirilmediği takdirde önüne geçilmez bir yıkımı beraberinde getirecek gibi görünüyor.

Peki biz nereden başlayabiliriz? Ne tür tedbirler alabiliriz? Yeşil alandan mahrum ve gıdaya erişim bağlamında savunmasız bırakıldığımız kentlerimizde, bu durumun önüne geçmek için ne tür adımlar atabiliriz? Bu soruların yanıtını en bilindik haliyle “kendi kapımızın önünden ve kendimizden başlayabiliriz” şeklinde yanıtlayabiliriz. Kent bahçeleri deneyimi insanın gıdaya olan yabancılaşmasının önüne geçerek kentlinin toprakla yeniden bağ kurmasını

sağlar; kişilerde yarattığı bireysel gelişim etkisi ve genel manada yaratılan sosyal etki ile geniş kitlelere erişim sağlayabilen bir örgüt kültürünün yaratımına olanak tanır. Bunun yanında kent bahçeleri, yerel kültürü güçlendirerek bölgede dayanışma kabiliyetlerinin geliştirmesi bağlamında da kullanabileceğimiz nitelikli bir araç olarak önümüzde duruyor. Toprakтан giderek uzaklaşan ve kopan kent insanının, doğa ile olan bağını yeniden kurmasına vesile olarak hepimize umut veriyor.

Bu kılavuz sayesinde çeşitli ölçeklerde bir kent bahçesini nasıl yapılandırabileceğinizi en temel haliyle öğrenmiş olacaksınız. Daha fazlasını öğrenmek için ise mevcut kent bostanlarını ziyaret ederek topluluklara katılmak, onlarla birlikte çalışmak, hikayelerini dinlemek, yaşadıkları sorunları ve nasıl çözüm getirdiklerini öğrenmek, onlarla birlikte düşünüp mevcut sorunlara çözüm aramak, kolektif ve şenlikli bir şekilde üretmek, kent bahçeleri/bostanları kavramını teorikten pratiğe taşıyarak harekete geçmek yeni örneklerin de yeşermesi için faydalı olacaktır.

Bu klavuzun 64’üncü sayfasında daha çok araştırma yapabilmemiz için, aktif faaliyet gösteren kent bahçelerinin bir listesi ile kent bahçeleri uygulamalarına dair kendinizi geliştirebileceğiniz eğitsel kaynaklar ve faaliyet gösteren oluşumların bir listesini bulacaksınız.

Roma Bahçesi olarak adlandırılan 9000 m² 'lik yeşil alan Beyoğlu'nun son kalan yeşil alanı olmasının yanı sıra en değerli arazisi. Beyoğlu Koruma Amaçlı İmar Planları kapsamında buraya dört tane üç katlı "sosyal tesis" adı altında bina yapılmak istendi. Mahalleliler ve bir grup insan inisiyatif olarak bu dört binadan birinin yapılacağı alanı permakültür ilke ve prensipleriyle tasarlayarak Roma Bostanını yarattılar. Dört mevsim ürün alınan, az bakım isteyen, kendine yeten, toprak yapısı zengin bir sisteme sahip Roma Bostanı'nda çıkan bütün ürünler yolu bostandan geçen herkesle paylaşılıyor. Aşamalı olarak planlanan Bostan projesinin ikinci aşaması "Gıda Ormanı"na ya da "Orman Bahçesi" yapmak. Bunun ilk adımları atıldı. Beş yıl içinde bir gıda ormanı olma yolunda ilerleyen Roma Bostanı küçük alandan çoğalarak taşan etkinlikleriyle herkese açık bir yere dönüştü; bütün kentin müşterek alanı olmayı başardı.

Detaylı bilgi için: www.romabostani.org

Niçin kent bahçeleri?

Katılımı özendirmek için...

Mahallelilerin fiilen, mahalleleri için sorumluluk almalarını gerektiren bir yapı olan kent bahçelerinin bakımı, gönüllü katılıma dayalıdır. Bu yüzden de tabandan demokrasi ve ortak karar alma mekanizmalarını güçlendirmeye yönelik önemli fırsatlar sunar.

Bahçelerin ekim-dikiminden bitkilerin sulanmasına; tüm bahçe işleri, ortak mekanda ortak iş yapma kültürünü gerekli kılar. Yaşayanların, yaşadıkları alanla ilgili inisiyatif olarak ortak kararlar verdikleri; bu anlamda, aşağıdan yukarıya, vatandaş katılımı deneyiminin hayat pratiğine sokulduğu bir alan yaratır.

Bu yönüyle kent bahçeleri katılımcı planlama, karar alma ve yönetim dinamiklerinin özendirilmesi arzulanan alanlarda, uygulamaya dönük somut bir müdahale aracı olarak kullanılabilir.

Dünyadan bir örnek:

İtalyanın başkenti Milano'da bulunan Cascina Cuccagna 1695 yılında yapılmıştır ve kentteki en eski çiftliklerden biridir. Geçtiğimiz 10 sene içinde 9 kent derneğinin biraraya gelerek oluşturduğu bir kurul, bu yıkılmaya yüz tutmuş ve terk edilmiş çiftliği yeni, çok amaçlı kamusal bir alana dönüştürmek için bir plan hazırladı. Amaç bir toplanma alanı ve aktif bir kültürel laboratuvar kurmak, sosyal refahı ve yaşam kalitesini kolektif olarak artırmaktı. Cascina Cuccagna'nın modern kent yaşamında çiftliğin önemini ortaya koyacak bir örnek teşkil etmesi bekleniyordu.

Cascina Cuccagna, STK'lar, dernekler, vakıflar ve kurumlar tarafından şehrin dört bir yanında gerçekleştirilen sürdürülebilirlik örneklerini analiz eden yenilikçi kültürel araştırma projelerine de ev sahipliği yapıyor. Hâlâ geliştirilmekte olan bir

proje olmasına rağmen 66 odalık binasında ve 1.500 metrekaare yeşil alanında birçok etkinlik yapılıyor.

Cascina Cuccagna kent sakinlerini doğa ve gıda, kültür, refah ve bütünleşme arasındaki ilişki hakkında eğitiyor. Bize nereden geldiğimizi unuttuğumuzu hatırlatıyor.

Binanın çürümeye bırakılmış olması gibi kentlilerin de gıda, gıda üretimi ve topluluğa olan yakın ilişkilerini arkalarında bıraktıklarını söylüyor. Proje geleneksel ve genellikle unutulmuş sebzelerin yetiştirilmesi, bisiklet tamir atölyesi, yerel ürünlerin satıldığı bir dükkan ve yerel mevsimsel, el yapımı malzemelerle hazırlanmış yemekler sunan bir restoran barındırıyor.

<http://www.cuccagna.org>

Niçin kent bahçeleri?

Mahalleyi güçlendirmek için...

Kent bahçeleri; topluca, hep birlikte geliştirilen, süreç odaklı bir iş olduğu için, öncelikle toplulukların güçlenmesini sağlar. Başka bir ifadeyle kent bahçeleri mahalle ruhunu destekler.

Bir topluluğu birarada tutan etkenlerin başında ortak üretim gelir. Kolektif bir hareketin alt yapısını hazırlayan ortak üretim, 'mahalle' olabilmenin ön koşullarındandır. Geçmişte çamaşır yıkamak, tandırda ekmek pişirmek gibi topluca yapılan faaliyetler sayesinde güçlenen mahalle yapılarında, günümüzde ortak yapılan faaliyetler giderek azalıyor. Kent bahçeleri, her yaştan ve her gruptan komşuyu, tekrar bir topluluk olarak ortak üretim yapmaya; mahalleli olmaya davet eder. Sosyal ağları ön plana çıkarır, mümkün olanın hep beraber hayal edilmesine ve uygulanmasına önayak olur.

Dünyadan bir örnek:

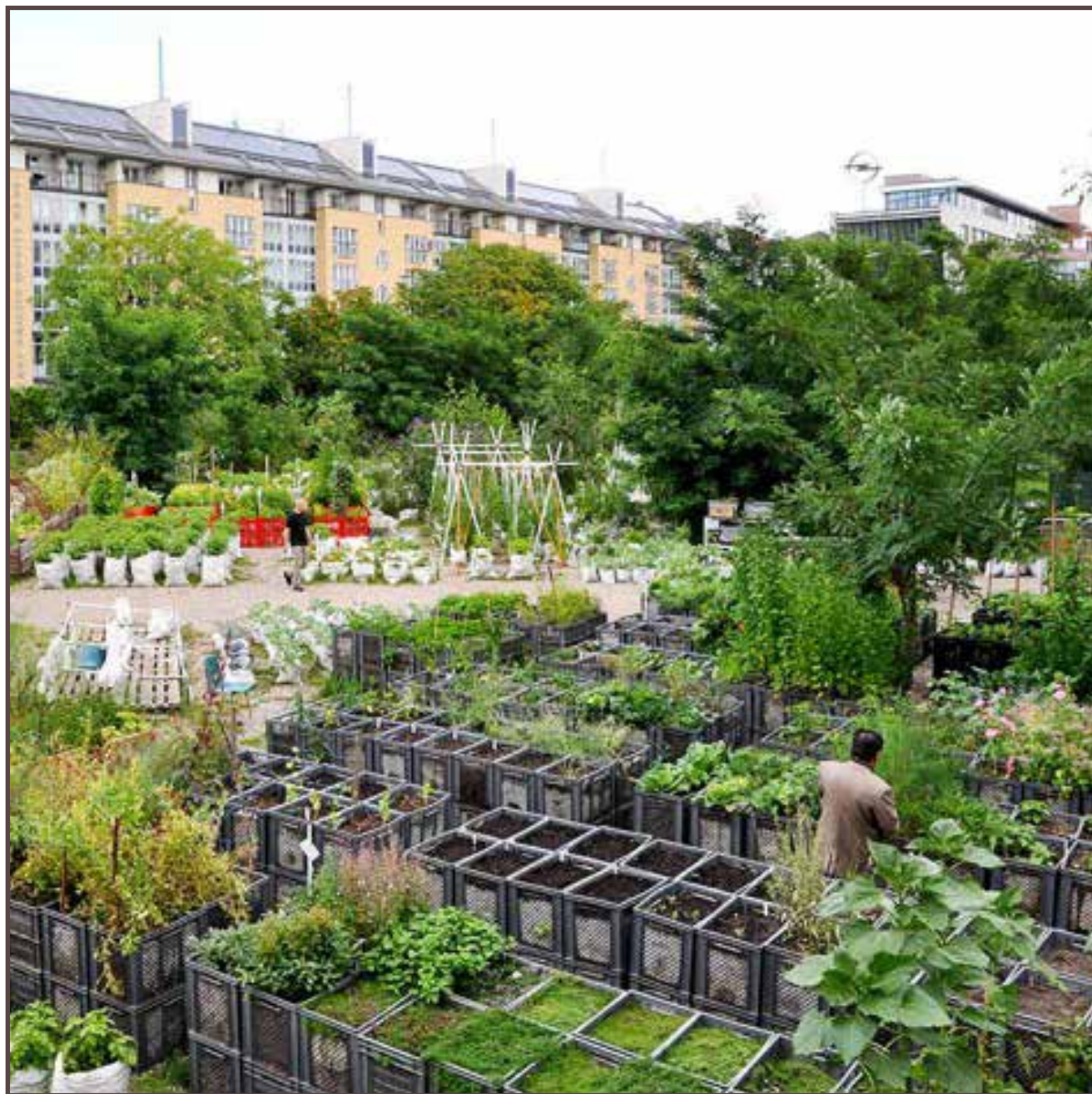
Prinzessinengarten, Almanya'nın başkenti Berlin'deki Kreuzberg'de bulunan Moritzplatz alanında bir pilot proje olarak başladı. Moritzplatz 50 seneden uzun bir süre atık alanı olarak kullanılmıştı. II. Dünya Savaşı öncesinde burada ünlü bir alışveriş merkezi yer alıyordu. Prinzessinengarten yerel halka taze gıda ve çiçek sağlamakla kalmıyor, mahalleli tarafından toplumsal bir merkez olarak da görülüyor.

Prinzessinengarten'da mahalleliler çeşitli sebzeler, aromatik ve şifalı bitkiler ve çiçekler yetiştiriyor. Bunlar bahçenin büfesinden satın alınabiliyor. Ürün yetiştirme alanıyla beraber bahçede bir kafe ve restoran da bulunuyor. Ayrıca bahçede sık sık topluluk etkinlikleri düzenleniyor. Daha da

önemlisi bahçenin varlığı çocukları, komşuları ve diğer kentlileri yerel gıda ve sürdürülebilir yaşam hakkında eğitiyor.

Prinzessinengarten, önümüzdeki zorluklarla başa çıkabilecek (iklim değişikliği, kaynak yetersizliği, sosyal kaynaşma, eğitim ve demografik değişiklik) yeni bir dayanıklı şehir tipi için bir kaynak merkezi olma özelliği taşıyor. Alanda örneklenen ve test edilen çözümler kullanıyor. Prinzessinengarten ayrıca yaz ayları boyunca 13 kişiye istihdam sağlıyor.

prinzessinnengarten.net

Niçin kent bahçeleri?

İş birliği zemini için...

Kent bahçeleri, topluluğun daha yaygın sosyal ağlar ve kurumlarla ilişki kurması için fırsat yaratır, bu sayede köprü kuran bağlar oluşmasına zemin hazırlar.

Kent bahçesinin örgütlenmesi çoğu zaman farklı aktörlerin birarada çalışmasını gerektirir. Kent bahçeleri, mahalle kanaat önderlerinden yerel yönetim temsilcilerine, teknik kurumlardan araştırmacılara, ulusal veya yerel dernekler, vakıflar ve diğer STK'lardan üniversitelere, geniş bir yelpazede birçok paydaşın biraraya gelerek, güçlü yönlerini ve deneyimlerini birleştirebileceği bir arayüz sunar.

Bu işbirlikleri, topluluk içinde sosyal sermaye birikiminin de artmasına imkan verir; kurulan yeni köprüler ve sosyal ağlarla, topluluğun kendi içindeki etkileşimini mümkün kılar.

Dünyadan bir örnek:

Stichting Stadslandbouw Utrecht (Utrecht Kentsel Tarım Vakfı), kamusal alanları biraraya gelinecek ve hep beraber yemek yenilecek alanlara dönüştürüyor. Projelerinden biri de partnerleriyle biraraya gelerek Tolsteeg Huzurevinin etrafında yenilebilir bahçeler kurulması oldu. 2012 yılının bahar aylarında Huzurevinin yemekhanesinin yanındaki ruhsuz bir alan, bir kısmı hafızalardan silinmiş olan sebzelerle, şifalı ve aromatik bitkilerle doldurularak canlı bir bahçeye dönüştürüldü. Aynı yılın sonbaharında ise Huzurevinin çorak taşlarla kaplı avlusunu yeşil bir vahaya dönüştüren bir iç bahçe yapıldı. Bu bahçeler huzurevi sakinlerine zevkli bir yaşam ortamı, yemekler için taze gıda sundu. Ayrıca atölyeler ve bahçe bakımı sırasında yaşlılar mahalledeki gönüllülerle biraraya gelme ve kaynaşma fırsatı buldu.

Bu proje için geniş bir yelpazede birçok paydaş adım adım dönüşümü sağlayacak bir yaklaşımla biraraya geldi. Yaşlı bakım eğitmeni olan bir bitki uzmanı açık hava bahçesinin planlarını çizdi. TU Delft Üniversitesinde lisansüstü eğitimini sürdüren bir tasarım ekibi zorlu avlu uygulamasındaki teknik olasılıklar hakkında uzman görüşü bildirdi. Ayrıca sanatçı, bahçeci ve aşçı olan bir kişi iç bahçeyi tasarladı (ve bahçe ekibini halen desteklemekte). Proje kurulu üyeleri olan konut şirketi Portaal, Utrecht Belediyesi ve yaşlı bakım organizasyonu AxionContinu, projenin coşkusundan hemen etkilendi. Her biri, kentsel tarımın kendi amaçlarına olan katkısını kolayca zihninde canlandırabildi. Bu sayede daha iyi bir yaşam ortamı yaratmak, hane ve etraflı arasındaki ilişkiyi güçlendirmek, refah seviyesini artırmak ve halka taze gıda sunmak zamanla mümkün oldu.

www.eetbaarutrecht.nl

Niçin kent bahçeleri?

Yerelliği desteklemek için...

Kent bahçeleri, bulundukları yere özgüdür ve yerelliği destekler. Yerelin gücünü öne çıkarmayı, yerel tedarik zincirlerini kullanarak etki alanını artırmayı ve gerçekçi, ihtiyaçlara uygun amaçlarla yerel ekonomiyi desteklemeyi amaçlar. Yerelin sorunlarının, yerinde yerel kaynaklarla çözümüne dayalı bu model, merkezsizleşmiş bir sistemin gelişebileceği alt yapıya katkı sağlar.

Kent bahçeleri aynı zamanda bulundukları alanda, ekonomik, sosyal ve mekânsal iyileşme sağlayarak yerele değer katar. Kent bahçelerinin etrafında kentsel akışlar zamanla artarak, yerel esnaf ve kurumları olumlu etkiler.

Alanda yaşayanlar, bahçecilik faaliyetlerine katılmasa bile yaratılan ortak faydadan istifade edebilir. Bu bakımdan kent bahçeleri, yerelde mekân aidiyetinin ve kent belleğinin biçimlenmesine de katkı sağlar. Yerelin kaynaklarının kullanıldığı bu model, herkes için yere özgü bir değer oluşturur.

Dünyadan bir örnek:

HK Farm; Hong Kong'da, sanatçılardan ve tasarımcılardan oluşan bir topluluk. Amacı çatı çiftçiliğinin ve yerel gıda üretiminin faydaları hakkında farkındalığı artırmak.

HK Farm, yerel sebze-meyve üretimi yapıyor ve kentsel tarımla ilgili ürün ve hizmetler tasarlıyor. Şu anda, eski bir endüstriyel bina ve çatısını kullanarak Ngau Tau Kōk bölgesinde sürdürülebilir bir topluluk oluşturuyor.

HK Farm mevsimine göre ürünler yetiştiriyor ve organik tarım metotları uyguluyor. Sunduğu yaratıcı, topluluğa dair ve eğitici işlerin bir parçası olarak okul turları düzenliyor, diğer

çatı çiftlikleriyle iş birliği yapıyor ve yükseltilmiş yatak yapım atölyeleri düzenliyor. Hong Kong'da gittikçe daha az tarımsal üretim yapılıyor. 1980 yılında Hong Kong'da tüketilen sebzelerin %20 kadarı bu kentte üretiliyordu, ancak bu rakam şimdi %2'ye düştü. HK Farm, Hong Kong şehrini ve nüfusunu etkileyen, sosyo-kültürel ve çevresel sorunların farkında ve bunlara organik çiftçilik pratikleriyle çözüm bulmaya çalışıyor. Örneğin toprağı bölgedeki organik çiftliklerden tedarik ediyor. Yerel restoranların organik atıklarından kompost yapıyor ve yükseltilmiş yatakları atık tahta kutulardan yapıyor.

www.hkfarm.org

Niçin kent bahçeleri?

Geleceği korumak için...

Kent bahçeleri sürdürülebilir bir gelecek için ihtiyaç duyduğumuz dayanıklı kentlere yönelik bir araçtır. Kent bahçeleri su, toprak, enerji ve diğer kaynakların kullanımının dengeli biçimde yönetilmesi, yerel kaynakların kullanımı, atık dönüşümü gibi başlıkların kent hayatına sokulabildiği deney alanlarıdır.

Kent bahçeleri, mikro-mekânsallıklar yaratarak atıl kalmış mekânların potansiyelinin ve olası faaliyetlerin farkına varılmasını sağlar. Akışlar, ağlar, üretim ve tüketim döngüleri kentlilerin katılımıyla bu faaliyet alanları arasında kurulur. İhtiyaç ve arz zincirleri olabildiğince yereldeki kaynaklar kullanılarak, çeşitli şekillerde kapatılır.

Bu bakımdan kent bahçeleri geleceğin kentlerinde yaygın bir model olarak kullanılması gereken sistemlerin, temel yapı taşları olarak değerlendirilebilir. Birbirleri ile bağlantı içinde olacak kent bahçeleri ağları, sürdürülebilir dayanıklı kentlerin de alt yapısının bir parçasını oluşturacaktır.

Dünyadan bir örnek:

CERES (Çevresel Stratejiler Eğitim ve Araştırma Merkezi) Avustralya'nın Melbourne kentinde bulunan 50.000 metrekare büyüklüğündeki rehabilite edilmiş bir atık doldurma sahasında kurulmuş başarılı bir çevre eğitim merkezidir. Bu emsalsiz kent bahçesi her türlü yaş, yetenek ve geçmişten kent bahçecileri ve yiycileri besliyor ve onlara ilham veriyor. Çiftlik, örneklediği yerel gıda sistemiyle insanların 'elleriyle' işi kavramalarını teşvik ediyor. Bu gıda sisteminde bir bitki üretim çiftliği, organik pazar bahçeleri, ticari bir

akuaponik sistem, arılar, yerel bir pazar, yerel organik eve servis hizmeti, topluluk bahçeleri, yerel bir mevsime özgü yemek servisi, organik bir kafe ve yerel bostan ürünleri takası bulunuyor. Bunların hepsi okullar ve kamu için eğitim ve gönüllülük fırsatları sunuyor. CERES organik çiftliği sürdürülebilir enerji ve su örneklemeleriyle tamamlanıyor: Güneş, rüzgar, biogaz ve atık su örneklemeleri alanda görülebiliyor.

ceres.org.au

Niçin kent bahçeleri?

İyi gıdaya erişimi kolaylaştırmak için...

Kent bahçeleri, gıda üretim süreçlerini deneyimlemeyi, iyi gıda üretmeyi mümkün kılar. Böylece deneyimleyerek öğrenmeyi ve sürdürülebilir gıda zincirlerine dair bilinç artışı sağlar. Yerelde var olan iyi gıda üreticileriyle bağ kurar ve iyi gıdaya erişimi kolaylaştırır.

Beslenmek en temel ihtiyacımız, iyi gıdaya erişim de evrensel bir hak olarak değerlendirilebilir. Kent bahçeleri bu kapsamda hem duyarlılık yaratmak, hem de söz konusu temel ihtiyaç üzerinden kolektif bir üretim modeli sunar. Belki de en çok bu yüzden kapsayıcı; her yaştan ve kesimden insana hitap eden bir yönü vardır.

Kent bahçeleri, özellikle çocukların, gıda döngülerini, gıdanın yetiştirme ve sofraya gelme sürecini, yerinde ve dokunarak öğrenmesi için uygun bir eğitim alanı sunar.

Dünyadan bir örnek:

Kanada'nın Toronto kentinde bulunan Foodshare Toronto (Gıda Paylaşımı Toronto) kentteki topluluklar ve okullarla çalışan, taze ve iyi gıdaya erişimi ve gıda eğitimini amaçlayan bir STK'dır. Foodshare Toronto, kooperatifler tarafından yürütülen gıda dükkanlarını, tüketici topluluklarını ve mahalle bahçelerini destekleyerek her gün kent sakinlerinin beslenme ve gıda üretim biçimlerini

iyileştiriyor. Bu ise kentsel gıda güvenliği ve gıda dağılımının dengelenmesine katkıda bulunuyor ve kentsel çevreyi gıda aracılığıyla dönüştürüyor. Herkes için sürdürülebilir ve erişilebilir bir gıda sistemini en iyi biçimde temsil ediyor.

foodshare.net

Niçin kent bahçeleri?

Toprakla bağımızı güçlendirmek için...

Kent bahçeleri, sosyal ve ekonomik olarak yarattığı fırsatların ötesinde, yaşam alanlarımızda yeşil peyzajın artmasına imkan sağlar. Bu anlamda kent içindeki yeşil alanların sağladığı tüm çevresel yararlar kent bahçeleri sayesinde de kazanılabilir.

Yağmur sularının yer altına geçişine imkan vermek, kentin içinde yaşayan sayısız canlı için barınak yaratmak, sert zeminleri azaltarak konutların çevresinde daha sıcak ısı adaları oluşmasını engellemek, gölge alanlar oluşturmak, kent bahçelerinin olumlu çevresel etkileri arasında sayılabilir.

Bunun yanı sıra, kentteki atıl alanların aktif işlevlendirilmesi ve kentteki yeşil alanın artırılması toprak ile olan bağımızı hatırlatır ve güçlendirir. Önceden atık olarak değerlendirilen varlıklara yeniden hayat vererek, var olan malzemeyi yeniden kullanmayı öğretir. Özellikle çocukların çevreye duyarlı yetişmesi ve toprakla ilişki kurabilmeleri açısından bu tip bahçeler, yeşil alanlarımızı hızla kaybettiğimiz kentlerimizde, küçük nefes alma alanları yaratır.

Dünyadan bir örnek:

URBANIAHOEVE (Kentsel Tarım İçin Sosyal Tasarım), Hollanda'da 2010 yılında kurulmuş bir sosyal girişim. Kavramsal çerçevesi köklerini alan planlaması ve kamusal alandan alıyor. Ekip gıda sistemleri altyapıları üretmek üzerine çalışıyor. Genellikle zaten var olan peyzaj düzenlemelerinin içinde parka benzer, üretken ekosistemler yaratıyor ve kolektif olarak organize edilmiş ekolojik sosyal sistemlerin mahallelerde nasıl fonksiyon gösterdiğini araştırıyor. Girişim,

kentsel yapılı çevrenin kendimizi yeniden bahçeye çıkarabileceğimiz' bir yer olduğunu savunuyor.

URBANIAHOEVE, gıdayla ilgili kentsel ekosistemleri birleştiriyor. Mahallelilerle kentsel yeşil alanlar, açık hava mutfakları ve pazarlar oluşturuyor. Bu 'gıda peyzajlarının' kurulması, mahalle ölçeğinde var olan toplumsal yapıların tabandan harekete geçirilmesini gerektiriyor.

www.urbaniahoeve.nl

Niçin kent bahçeleri?

Sosyal refahı ve yaşam kalitesini artırmak için...

Belki de hepsinden önemlisi, kent bahçeleri yaşam kalitesini artırır...

Kapsayıcı bir müdahale aracı olarak kent bahçeleri, mahallelerimizi sosyal, ekonomik, kültürel ve mekânsal olarak iyileştiren, bütüncül bir zemin olarak iş görür. Sağlıklı kent ve yaşam kalitesi kriterlerinin neredeyse tüm başlıklarına dokunma imkanı yaratan kent bahçeleri, küçük bir müdahale ile mahallelerimizde büyük değişimler yaratma şansı tanıyor.

Bu bakımdan kent bahçelerini, kentlerde yaşam standartlarını iyileştirmeye yönelik tüm modeller içinde önemli bir araç olarak ele alabiliriz.

Dünyadan bir örnek:

Meyve toplamak, Japonya'da en çok sevilen açık hava aktivitelerinin başında geliyor. Kentte birçok bahçe de bu aktivite için kapılarını açıyor. Tokyo Yerel Meyve İnisyatifi kentteki meyve ağaçlarıyla ilgileniyor.

Tokyo Yerel Meyve İnisyatifi, faaliyetlerine 2012 senesinde yeni ve geleneksel medyada gerçekleştirilen birçok araştırma, çevrimiçi anket ve hikâye toplayıcılığı ile başladı. Bu mega şehirde var olan potansiyel 'meyve patikalarını' ortaya çıkardılar; arazi kullanımı, meyve çeşitleri, gıda hazırlama ve tüketim pratiklerini görselleştirdiler.

İlk sonuçlar Tokyo kentinde 35 çeşit ticari olmayan meyve yetiştiğini ortaya koydu. Bunlar balkonlarda, bahçelerde, evlerde, kiralınmış arsalarda, sokaklarda, park alanlarında ve kamusal alanlarda yer alıyordu. Tokyo'da doğayla

olan bu bağ şehrin insan ölçeğinde, yaşanabilir, sahiplenilebilir ve dinç olmasını sağlıyor.

Gıda patikalarını, kaynaktan işlemeye, tüketimden paylaşım takip ettiğimizde, toprağın, insanların, hayvanların ve meyvelerin çeşitliliğini ve birbiriyle olan bağı takdir etmek kolaylaşıyor. Bu patikaları takip etmek hayal gücünü canlandırıyor ve rutin mahalle gezintilerine yaşayan bir tarih hissi katıyor. Kenti her gün gıda patikalarıyla deneyimlemek kent yaşamının nasıl olduğunu ve nasıl olabileceğini zihnimizde canlandırmamıza yardım ediyor.

Meyve ağaçları hemen üretken olmazlar, toprağa ve topluluğa olan bağı işaret ederler. Örneğin bugün dikilen bir meyve ağacının meyve vermesi 8 sene sürebilir. Olgunlaştığında ise tek bir hanenin tüketebileceğinden daha fazla meyve üretir.

BÖLÜM II

Kent bahçesi nasıl yapılır?

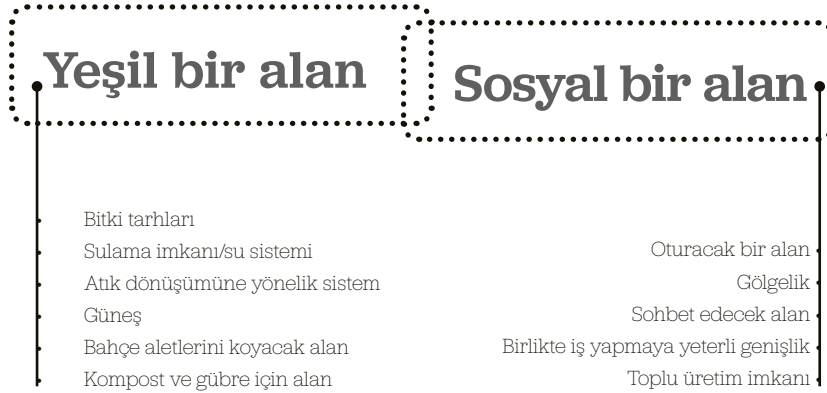
Fotoğraf: Gezen Tohumlar

Kent bahçelerinde neler bulunur?

Kent bahçeleri, dönümlerce alana yayılı ve kolektif olarak gıda üretimi yapan geniş bostanlardan, nebati yağ tenekelerine toprak doldurarak domates filizlendirilen apartman avlularına kadar geniş bir yelpazeyi kaplayabilir. Bu yüzden bir kent bahçesinin nasıl yapılacağının hazır bir reçetesini sunamayız.

Kent bahçesinde neler bulunması gerektiği, sizin bu bahçeden beklentileriniz ve bahçenin büyüklüğü ile bağlantılıdır. Bahçede ana amacınız nedir? Kendi yiyeceğini üretmek, ekolojik kaygılar, açık alanda vakit geçirmek, sosyal bir faaliyetin içinde olmak, çocuklar için sağlıklı ortam yaratmak ya da sadece çiçek sevgisi bile bahçenizi oluştururken temel motivasyonunuz olabilir.

Ana motivasyonunuz ve bahçenizin büyüklüğü her ne olursa olsun, bütün bahçelerin en basit niteliği ortak iş birliği ile bitki yetiştirilen yerler olmalarıdır. Bu yüzden bahçe en temelde bu iki eyleme imkan tanımalıdır: **İş birliği kurmak ve bitki yetiştirmek.**

m³

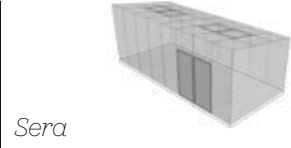
**Bitki
tarhları**

Geniş saksılar

Yükseltilmiş yataklar

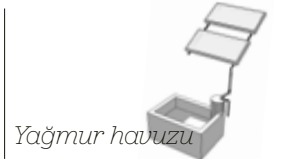

Sera

**Su
sistemi**

Su deposu

Yağmur havuzu

Akuaponik havuz

**Kompost
için alan**

Küçük kompost kutusu

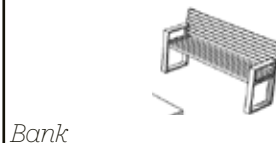

Konteyner

Geniş kompost çukuru

**Sohbet
edecek
alan**

Bank

Pergola

Çay ocağı

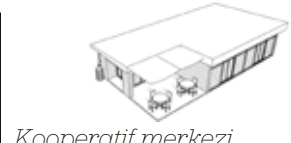
**Üretim
yapılacak
alan**

Masa ve sandalyeler

Mahalle evi

Kooperatif merkezi

Kent bahçelerinde neler bulunur?

Örnek küçük bahçe

Kent içinde bahçecilik yapmak için her zaman çok geniş alanlara ihtiyaç duymak zorunda değiliz. Sadece 30m² büyüklüğünde bir alan bile iyi değerlendirildiğinde, ortalama bir ailenin temel bazı ihtiyaçlarını yetiştirebilmesine olanak verir.

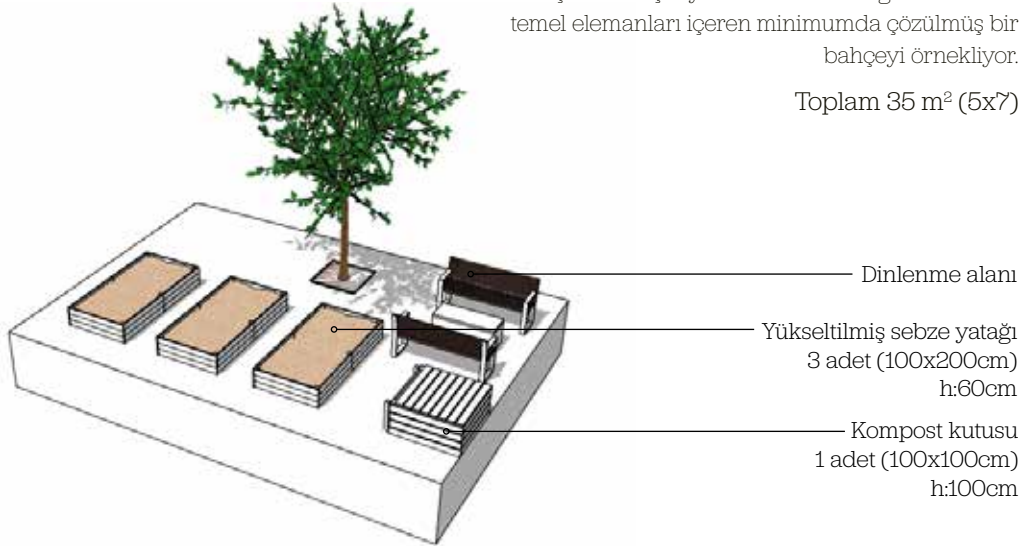
Küçük bahçelerde, sadece temel birtakım müdahalelerle ortak ekim alanları yaratılabilmesi mümkün. Konut ve

işyerlerinin bahçelerinde, teras çatılarda, apartman avlularında bu tip küçük kent bahçeleri oluşturulabilir. Otopark yerlerinde tek bir aracın park ettiği yerden bile feragat etmek bize 2 yükseltilmiş yatağı yerleştirebilecek alanı kazandırır.

Farklı boyutlarda ve ihtiyaçlara göre düzenlenebilse de, küçük bir bahçenin en temel ihtiyaçları şöyle özetlenebilir:

En küçük alan bile küçük bir çekirdek bahçe oluşturmak için yeterlidir. Yandaki görsel sadece temel elemanları içeren minimumda çözülmüş bir bahçeyi örnekliyor.

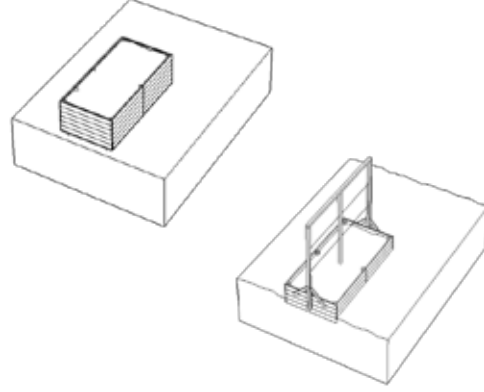
Toplam 35 m² (5x7)

Yükseltilmiş yatak:

Yükseltilmiş yatak sistemi temel olarak kullanıcıya ve yetiştireceği bitkiye en uygun ortamı yaratmak üzere tasarlanmıştır.

Dar alanlarda yüksek verim almak, alandan izole yeni bir üretim zeminine başlangıç oluşturmak, uygun toprağın oluşabileceği ve bitkilerin zararlı etkilere korunabileceği bir alan yaratmak için “yükseltilmiş yatak” (yükseltilmiş bitki tarhı veya sebze tarhı olarak da geçer) uygulamalarının kent bahçelerinde oldukça fonksiyonel bir görev üstlendiğini söyleyebiliriz.

Mobil yatak ve saksılar:

Yer yatağı veya yükseltilmiş yatak yapılamadığı durumlarda saksılardan ve hatta kasalardan bir bahçe oluşturmanız da mümkün!

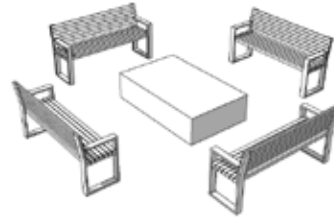
Kompost kutusu:

Bahçe aynı zamanda organik atıklarımızı dönüştürdüğümüz alan olduğu için, her bahçede, küçük bir kutuda da olsa, kompost gübre hazırlanmasına imkan verecek bir alan ayrılmalı. Kompost organik atıklarımızı dönüştürürken, toprağı da besleyeceği için önemli

Dinlenme alanı:

Bahçeyi sadece bitki yetiştirme alanı değil, bir sosyalleşme ve etkileşim alanı olarak görmeliyiz. Bu yüzden her bahçede en azından bir bank ya da bir masa/sadalye olması hem bahçecilere dinlenme hem de birbirleriyle etkileşme fırsatı sağlar.

Kent bahçelerinde neler bulunur?

Örnek ortak bahçe

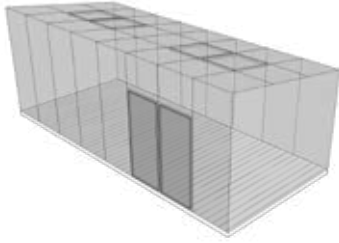
Daha büyük alanlara bahçe yapabildiğiniz durumlarda, bitki yatağı sayısı artırılabilir, yetiştirdiğiniz bitkileri çeşitlendirilebilir, farklı mevsimlerde üretime devam edebilmek için bahçenize sera üniteleri ekleyebilirsiniz. Yağmur suyu toplama ünitesi gibi basit ve düşük maliyetli kurulumlarla ekolojik döngüye dair eğitici uygulamalar yapabilirsiniz. Bahçenize ayrıca eğitim ve aktivite alanları ekleyebilir, her yaşta mahallelinin katılımıyla uygulamalı eğitim ve atölyeler

düzenleyebilirsiniz. Alana ekleyeceğiniz bir depo ve gölgelikte malzemelerinizi saklayabilir, güneşin yakıcı olduğu günlerde aktivite ve eğitimlerinizi burada yapabilirsiniz.

Böyle bir bahçeyi 30-100 m² arası alanlarda oluşturulabilir. Binaların arasındaki kullanılmayan atıl alanlarda, parkların bir kısmında, refüj parsellerinde bile bu tip orta kent bahçeleri yaratabilirsiniz.

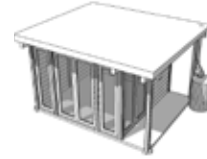
Sera:

Seralar, çevre şartlarını kontrol edebileceğiniz, iklime bağlı kalmadan, bütün yıl boyunca sebze, meyve ve çiçek yetiştirebileceğiniz kapalı alanlardır. Bunları kısaca ışığı geçiren materyallerle örtülü yapı elemanları olarak tanımlayabiliriz. Sera bir kent bahçesi için öncelik değil, bir alternatif olarak düşünülebilir. Özellikle uygun iklim şartlarının ve hava kalitesinin sağlanmadığı yoğun yerleşim alanlarında avantaj sağlar.

Depo:

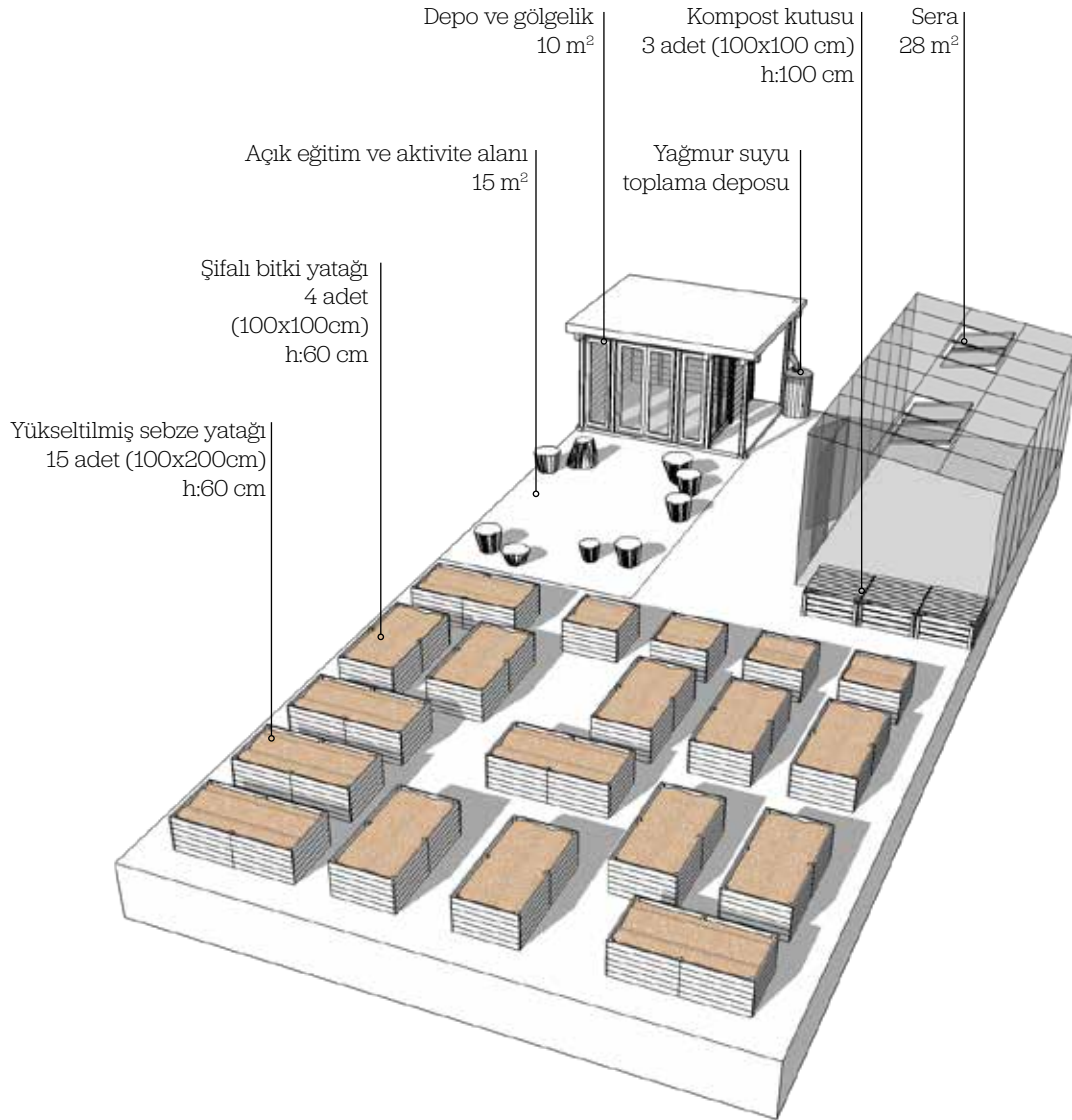
Bahçe malzemeleri ve bakım araç gereçleri çoğaldıkça bu aletlerin alanda saklanabilmesine olanak sağlayacak küçük bir depo yararlı olacaktır.

Eğitim ve Aktivite alanı:

Bahçeler büyüdükçe sadece ekim alanı olarak kalmaz; sosyal odak noktalarına da dönüşür. Bahçenin bir kısmında ortak aktiviteler için yer ayrılması bu nedenle önemli etkileşim imkanları yaratır. Daha büyük bahçeler için, küçük kapalı alanlar da önerilebilir.

Kent içinde atıl alanların değerlendirilmesini amaçlayan orta boy bir bahçe; gölgelikler, çocukların vakit geçirebileceği alanlar, meyve ağaçları, ekim yatakları, küçük boy bir sera ya da dinlenme alanlarından oluşabilir.

Toplam m²: maximum 200 m² (10x20)

Kent bahçelerinde neler bulunur?

Örnek mahalle bahçesi

Mahallenizdeki geniş atıl alanlara bahçe yapabildiğiniz durumlarda, bitki yatağı sayısını artırılabilir, yetiştirdiğiniz bitkileri çeşitlendirilebilir, farklı mevsimlerde üretime devam edebilmek için bahçenizdeki sera alanınızı büyütebilirsiniz. Yağmur suyu toplama ünitesi hacmini, açık eğitim ve aktivite alanını, kompost kutusu sayısını artırabilir, ekolojik ilkeleri gözeterek yapacağınız yapıyı bir mahalle evi ve depoya dönüştürebilirsiniz. Mahalle evinin enerjisini pasif aydınlatma çözümlerinin yanı sıra, çatıya koyacağınız güneş panellerinden sağlayabilirsiniz. Bahçenize permakültür ilkelerini gözeterek yer yatakları ve bir çalılık meyve bahçesi ekleyebilirsiniz. Eğitim alanında güneş panelleri ve yenilenebilir enerji,

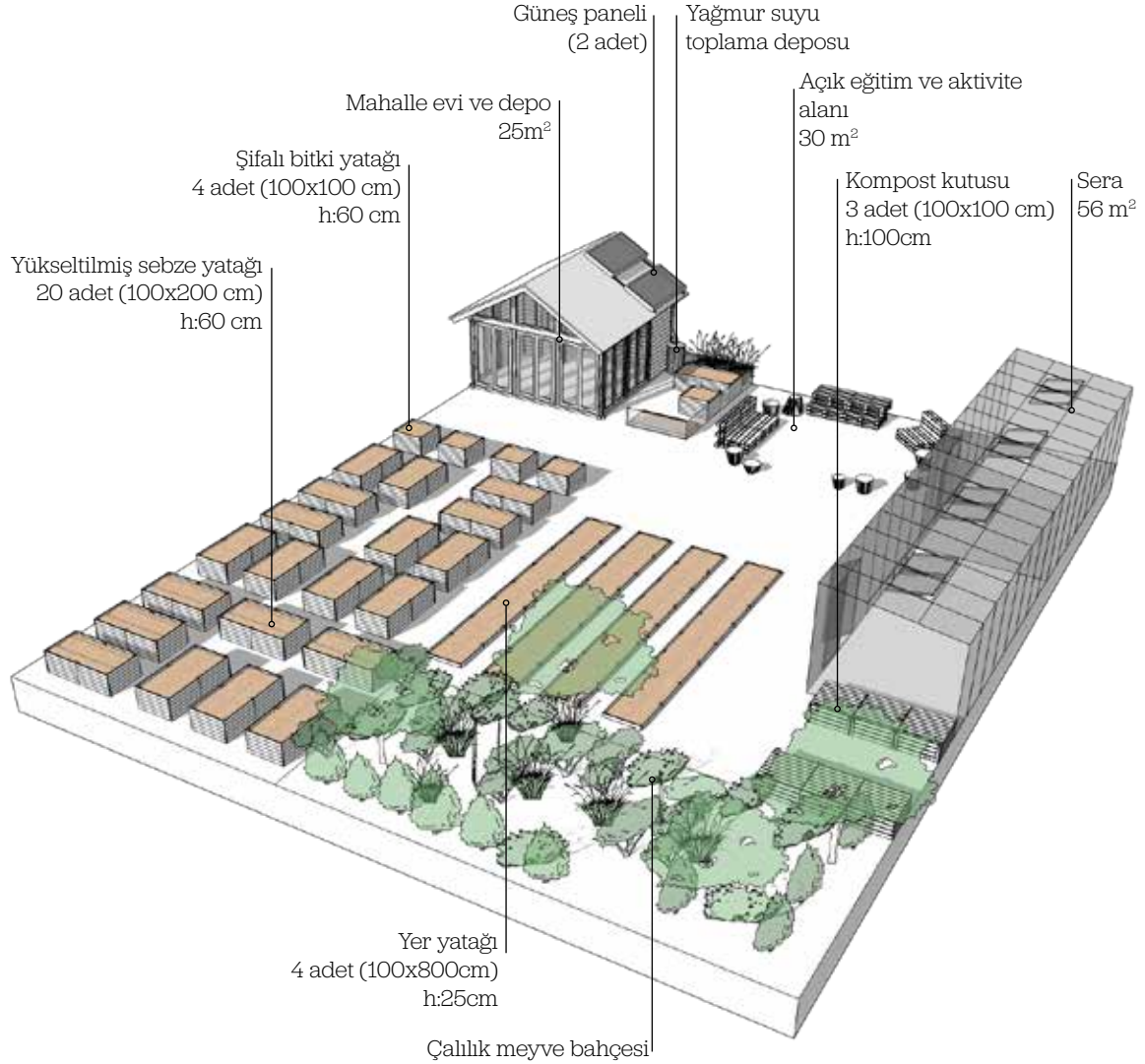
kompost yapımı, yağmur suyu toplama, permakültür ilkeleriyle bahçecilik üzerine eğitimler gerçekleştirebilir, sebze ve meyve bahçelerinden toplayacağınız ürünlerle mufak atölyeleri (yemek, salça, reçel, marmelat yapımı) gibi etkinlikler düzenleyebilirsiniz.

Böyle bir bahçeyi 100-200 m² arası alanlarda oluşturabilirsiniz. Mahallenizdeki büyük park ve koruların bir kısmında, kullanılmayan veya işlevini kaybetmiş büyük atıl alanlarda, belediye ve kent konseyleri ile de iş birliği içinde büyük bir mahalle bahçesi oluşturabilirsiniz. Belediye ve kent konseyi imkanlarını kullanabilir, aktif bir mahalle örgütlenmesi yaratabilirsiniz.

Su ve enerji dönüşümü:

Belirli büyüklükten sonra doğal kaynakların, özellikle de suyun dönüşümünü sağlamak bir seçenekten çok zorunluluğa dönüşecektir. Çatılardan gelen yağmur suyunu biriktirmek bu anlamda akla ilk gelecek uygulamaların başında sayılabilir. Bu anlamda hazırlanmış çok farklı kapasitede ve özellikte sistemler bulunmakta. Bahçelerin büyümesi ile gri suyun temizlenmesi ya da yağmur suyunun akuaponik havuzlarda daha gelişmiş mikro tarım uygulamaları için kullanılması bile mümkün olabilir. Burada sınırı kendi imkanınız (ve hevesiniz) oranında çizecek olan sizsiniz.

Kent içinde atıl alanların değerlendirilmesini amaçlayan orta boy bir bahçe; gölgelikler, çocukların vakit geçirebileceği alanlar, meyve ağaçları, ekim yatakları, küçük boy bir sera ya da dinlenme alanlarından oluşabilir.

Toplam m²: maximum 200 m² (10x20)

Kent bahçelerinde neler bulunur?

Örnek kent bostanı

Daha büyük kentsel boşluklarda, geniş ortak bostanlar oluşturulabilir. Kent bostanları dayanıklı kent modellerinin içinde öngörülen tüm sistemleri barındırabilecek alanlardır.

Bostanınızı meyve ağaçlarıyla oluşturduğunuz bahçelerle destekleyebilir, çalılık meyve bahçesi alanı ve şifalı bitki yatağı sayısını artırabilir, yetiştirdiğiniz bitkileri çeşitlendirebilirsiniz, sera alanınızı büyütebilirsiniz. Eğitim ve aktivite faaliyetlerinizi kent geneline yayabilir, bunun için elverişli havalarda açık eğitim ve aktivite alanını kullanabilirsiniz. Ekolojik ilkeleri gözeterek yapacağınız mahalle evinde kış eğitim ve aktivitelerinizi gerçekleştirebilir; bu eve, kullanıcıların ihtiyaçlarını karşılayabilmesi için bir çay ocağı ve depo ekleyebilirsiniz. Eğitim alanlarında güneş panelleri ve yenilenebilir enerji, kompost yapımı, yağmur suyu

toplama, permakültür ilkeleriyle bahçecilik üzerine eğitimler düzenleyebilir, sebze ve meyve bahçelerinden toplayacağınız ürünlerle mutfak atölyeleri düzenleyebilirsiniz. Burada yapılan ürünleri mahalle evine dahil edeceğiniz bir dükkanda satabilir, böylece bir bahçe döner sermayesi yaratabilir, kentte oluşabilecek çeşitli üretim kooperatiflerini destekleyebilirsiniz.

Böyle bir bostanı 200 m²'den büyük alanlarda oluşturabilirsiniz. Kentinizdeki büyük koru ve ormanlarda, mesire alanlarında, kullanılmayan veya işlevini kaybetmiş büyük atıl alanlarda, belediye ve kent konseyleriyle iş birliği içinde bir kent bostanı oluşturabilirsiniz. Belediye ve kent konseyi imkanlarını da kullanabilir, bostanla ilgili aktif bir örgütlenme yaratabilirsiniz.

Gıda ormanı:

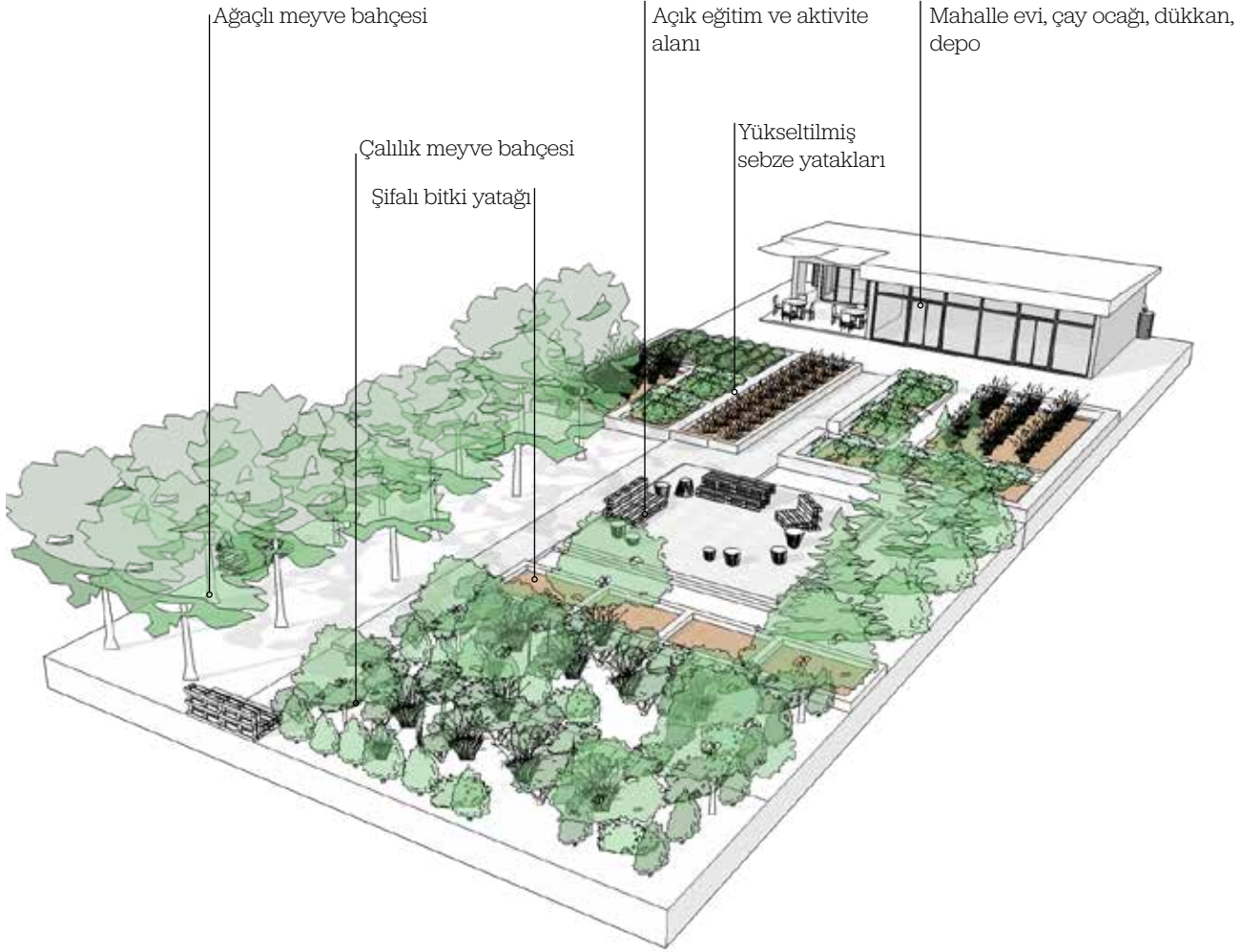
Gıda ormanı, meyve veren ağaçların dikildiği alanlardır. Geniş boşluklara ihtiyaç duysa da, gıda ormanları bütün bir topluluğa yetecek miktarda meyve ihtiyacını karşılayabilir.

Sosyal donatı:

Kent bostanları, bahçe bakımının ötesinde ciddi bir örgütlenmeyi gerektirir. Bu yüzden kendi ekonomisini yaratabilecek, sosyal ve kültürel donatılarla birlikte düşünülmelidir.

Kent içinde atıl alanların değerlendirilmesini amaçlayan orta boy bir bahçe; gölgelikler, çocukların vakit geçirebileceği alanlar, meyve ağaçları, ekim yatakları, küçük boy bir sera ya da dinlenme alanlarından oluşabilir.

Toplam m²: maximum 200 m² (10x20)

Kent bahçesini nasıl inşa ederim?

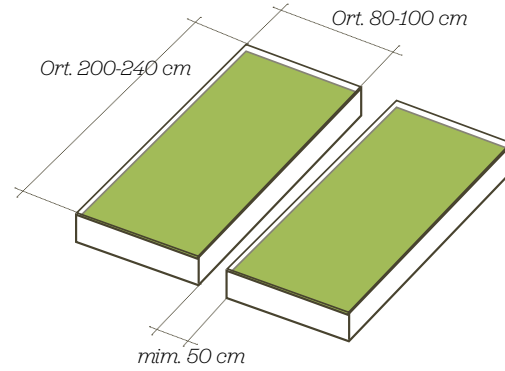
Yataklar nasıl inşa edilir?

Kent bahçesinin temel elemanlarının başında kuşkusuz ki yükseltilmiş dikim yatakları geliyor. Bu yataklar çok basit malzemelerle, kolaylıkla inşa edilerek, bitkileri verimli bir ortamda, rahat yetiştirmenize yardımcı olur. Bahçede yükseltilmiş yatak inşa etme nedenlerini, şu şekilde sıralayabiliriz:

- Korunaklı bir alan yaratmak. Bu korunaklı alanda toprak canlılığını sağlayarak üretken bir alan oluşturmak. Çok verimsiz, hatta topraksız bir alanda bile yükseltilmiş yataklar ile üretim yapabiliriz.
- Fiziksel erişilebilirlik açısından yapılan tasarım eğilme, kalkma, uzanma gibi hareketleri en rahat şekilde yapmayı sağlayarak üretim yaparken konforlu bir alan oluşturur.
- Kent ölçeğinde, yere dikim yapmak yerine daha estetik bir görünüm sağlar. Bir kent mobilyası gibi her alanda uygulanabilir bir yapısı vardır. Ayrıca bitki yetiştirme alanlarını bu şekilde görünür kılarak kentte, bitkilerin başına gelebilecek istenmeyen zararların önüne geçmek mümkündür.
- Birbirine uyumlu ve birbirini destekleyen türlerin birarada yetişmesini sağlar.
- Malçlama uygulamasını da bu uygulamaya katarak hem bitkilerin yetiştiği toprağın beslenmesi sağlanabilir hem de toprağın nem kaybı önlenir.
- Bitkinin dikildiği alanın dışı malçlamayla kapatıldığı için istenmeyen bitki (ot) türlerinin de dikilen bitkilerle rekabetinin önüne geçilecek; kardeş bitkilerle etkileşimi artırılarak, bu alanda daha yüksek verim elde edilmesi sağlanacaktır.
- Gerek mikrobiyolojik yaşamın artırması gerek kapalı bir alan yaratılmış olması sebebiyle, su daha verimli kullanılır ve korunur.

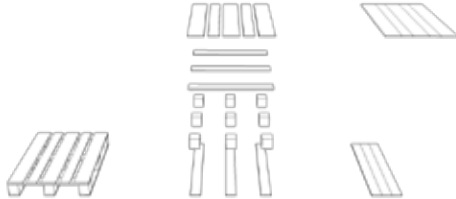
Yükseltilmiş yatakların ölçüsü ne olmalı?

Yükseltilmiş yatağın standart bir ölçüsü olmasa da, etrafında rahat çalışabilmek için genellikle genişliğinin 100 cm'yi geçmesi önerilmez (genişliğin 100 cm'den fazla olması orta bölgedeki bitkilere erişimi zorlaştırır). Uzunluk bahçenin durumuna göre belirlenebilir. Pratik sebeplerle 160x80 cm veya 200x100 cm önerilebilecek ideal ölçülerdir. Yüksekliği ise 40-70 cm arası önerilebilir. Yatakların arasında yürünebilmesi ve çalışılabilmesi için en az yarım metre mesafe bulunması önerilir. Ayrıca yataklarının yan yana sıralanması sulamayı kolaylaştırır.

Hangi malzemelere ihtiyacım var?

Tipik bir uygulama için, su ve hava şartlarından en az seviyede etkilenecek malzeme seçimi önerilir. Genelde ahşap malzemelerin kullanıldığı yataklarda, su kontrplağı ya da masif ahşap en çok tercih edilen malzemelerdir. Sunta, mdf, suntalem, osb v.b. malzemelerin kullanılması doğru değildir. Bu türler yağmurla beraber şişerek deforme olur ve en geç ikinci sene kullanılamaz hale gelir.

Yükseltilmiş yatağın tabanına yabani otları engellemek için su geçiren ince bir katman serilir.

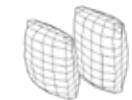
Köklerin ıslak kalmaması için yatağın tabanına çakıl taşlarından bir tabaka konulması önerilebilir.

Ayrıca yatağın sert zeminlerde inşa edilmesi durumunda bir su drenaj sistemine de ihtiyaç olur.

Kullanılacak gübreli toprak karışımının içeriği, ekilecek bitkilerin ihtiyacına göre seçilir.

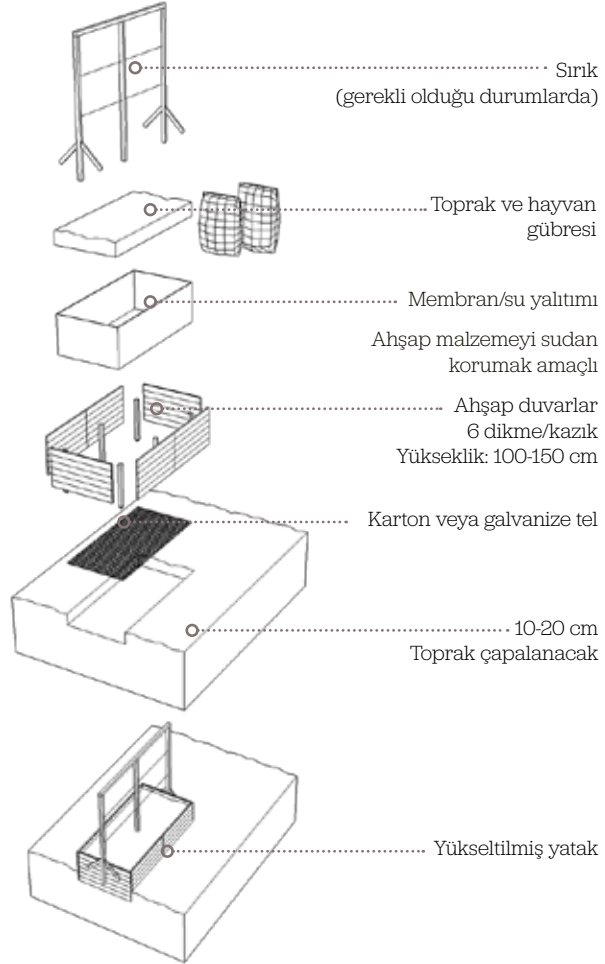
Yer yatağı:

Tipik bir sebze yatağındaki duvarlar toprağın içine 10- 20 cm kadar gömmek suretiyle toplam 6 adet eşit ölçüde plaka kullanarak kolayca inşa edilebilir. Plakaların toprak üstünde kalacak yükseltilmiş kısmının en az 40 cm olması önerilir. Plakaların dik ve sağlam tesis edilebilmesi için ucu sivriltilmiş kazıkların da hazır edilmesi ve toprağa aralıklarla çakılarak plakalara vidalanması, menteşeler kullanılarak bu işlemin sağlanlaştırılması önerilir. Bir sebze yatağı için 6-8 adet kazık kullanımı yeterlidir.

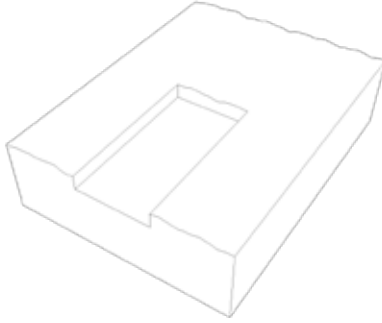
Yatakların kuzey-güney yönünde yerleştirilmesi ışıktan faydalanmayı maksimize eder.

Farklı ihtiyaçlara ve farklı bitkilerin gereksinimlerine uygun çok çeşitli yükseltilmiş yataklar bulunuyor. Anahtar deliği, hügelkültür ve fitilli (su hazneli) çeşitlerinin yanı sıra farklı bitkilerin büyümesini kolaylaştıracak sırk, kafes, sera eklentileri de yükseltilmiş yataklara sonradan monte edilebilir.

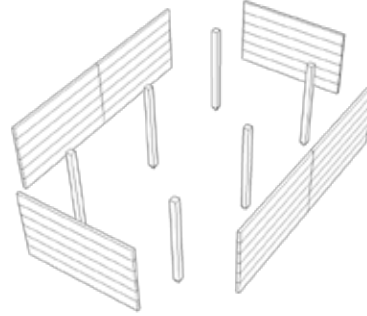
Burada en basit haliyle sunulan yükseltilmiş yatakların farklı malzeme, tasarım ve türleri internet kaynaklarından rahatlıkla incelenebilir.

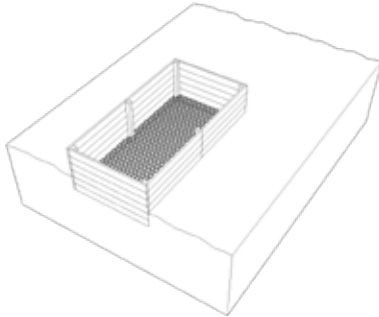
- 1.** Toprak üstüne yapılacak uygulamalarda kullanılacak alan, istenilen ebatlarda düzleştirilerek hazırlanır.

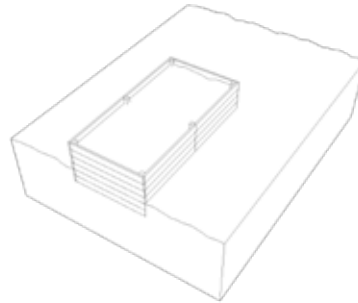
- 2.** Yataklar genellikle ahşap malzemeyle yapılmakla birlikte, dört tarafı kapalı bir hazne, istenilen konstrüksiyon sistemiyle hazırlanabilir. En çok kullanılan yöntem olarak, köşelere ahşap kazıklar çakılır ve kazıkların çevresi ahşap ile kaplanır.

- 3.** Yatağın tabanı su geçiren bir malzemeyle kapatılır. Bunun için kağıt, karton ya da talaş kullanılabilir. Burada amaçlanan, altta kalan topraktan bitkinin filizlenmesini engellemektir. Toprakta kemirgenlerin olduğu alanlarda galvaniz tel de kullanılabilir. Yataktaki ahşap kenarların iç tarafları ise sudan korunmak için sıvı su yalıtım malzemesi ile korunur.

- 4.** Son olarak yatağın içi gübrelili toprak ile doldurulur. Toprağın yatak kenarlarından en azından bir karış kadar aşağıda kalması yeterli olacaktır.

Sert zeminde yükseltilmiş yatak:

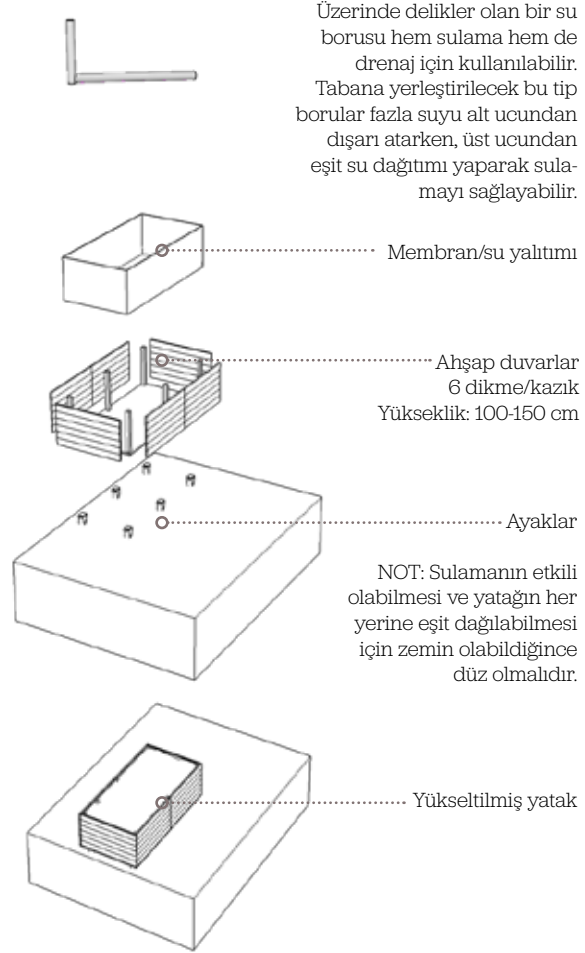
Kent bahçeleri bina avlusu, teras ya da benzeri sert zemin alanlara da kurulabilir. Toprağa yapılacak uygulamalar daha ideal olsa da koşullara bağlı olarak, sert zeminlerin üzerinde bahçe oluşturmak zorunda kalabiliriz.

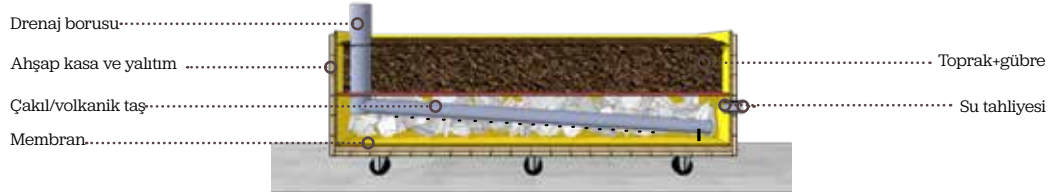
Sert zemine inşa edilecek bir yatak, pratikte çok büyük boyda bir saksı gibi düşünülebilir. İnşa prensipleri temelde aynı da olsa bir kaç önemli farkın altını çizmekte yarar var.

Bu yataklar toprağın içine gömülü olmadığı için, taşıdığı toprağın ağırlığı göz önüne alınarak daha küçük boylarda yapılması önerilebilir.

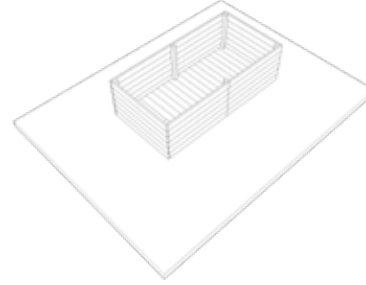
Sert zemindeki en önemli fark, yatağın altından topraktaki fazla suyun tahliyesini sağlayacak drenaj sisteminin kurulmasıdır. Aksi taktirde bitki köklerimiz çürür. Bu kapsamda yatağın altında (bir saksıda olduğu gibi) delikler açılabileceği gibi, daha kontrollü olması için drenaj borularıyla tahliye kanalı da oluşturulabilir.

Sert zeminlerde yatağın ayaklar üzerinde taşınması tercih edilebilir. Hatta gerektiğinde yerinin değiştirilmesi için tekerlekli ayaklar bile düşünülebilir.

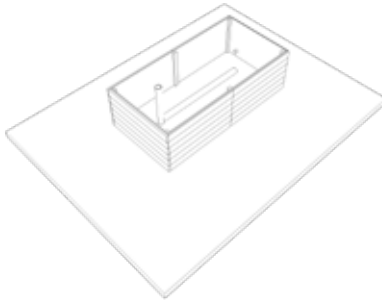

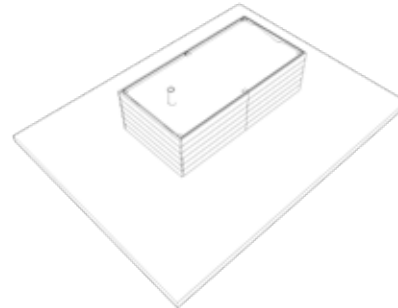
- 1.** Sert zemine yapılacak yataklar büyük boy saksı gibidir. Yere oturan yataklarda kullanılan malzemeler kullanılarak yapılabilirler de daha küçük boyalar tercih edilebilir. Ayrıca içinde kazıklardan bir strüktür oluşturacak biçimde birbirlerine bağlanmalıdır.
- Yatak yerden kopartılarak, ayaklar üzerinde, yaklaşık bir karış kadar yukarıya kaldırılabilir (Toprağın çok ağır bir malzeme olduğu unutulmamalı). Yatağın iç yüzeyleri su yalıtımı ile kaplanarak korunmalıdır.

- 2.** Yatağın tabanında su drenajı için kullanılacak drenaj borusu, dışarı tahliye olacak şekilde yerleştirilmeli. Borunun yukarıyla bağlantısı yapılırsa ayrıca sulama için de kullanılabilir. Drenaj kuşkusuz yatak tabanına açılacak deliklerle de sağlanabilir, ancak bu durumda tahliye edilen su etrafa yayılacaktır.

- 3.** Yatak tabanlarına bitki köklerinin ıslak kalmaması için taş katman konulması bu tip yataklarda özellikle önemlidir. Çakıl katmanının en az 10 cm üzeri gübre toprak karışımı ile doldurulabilir.

Kent bahçesini nasıl inşa ederim?

Bitkiler için doğru koşullar nasıl sağlanır?

Doğru tasarım yapıldığında ve ihtiyaçlarına uygun şekilde yerleştirildiğinde bitkilerimizin mutlu olmaması için hiç bir sebep yok. Bostanınızda yetiştireceğiniz bitkiler için suya erişim, havadaki ve topraktaki nem miktarı, eğim, yağış miktarı ve yağış şekli, sıcaklık ve mikroiklim alanları, toprak yapısı, güneş alan ve gölgede kalan bölgeler, bitkiler arası dikim mesafesi, hayvanlar ve böceklerle etkileşim, rüzgar ile etkileşim, diğer bitkilerle ve mantarlarla olan alan temelli ve simbiyotik ilişkiler, bir bitkinin sağlıklı yaşaması için öncelikli başlıklar olarak sıralanabilir.

Yukarıda sayılan tüm başlıklar için uygun koşulları sağlayabilmek, yetiştireceğiniz bitkilerin karakteristik özelliklerini bilmekten geçiyor. Bir bitkinin ne sıklıkla sulama ihtiyacı olduğu, gölgede yetiştirilebilirliği, rüzgara karşı dirençliliği veya rüzgardan sağladığı faydalar önemle üzerinde durulması gereken hususlar. Ama bunların yanı sıra, bir bitkinin diğeriyle ilişkisini de bilmek ve yakından takip etmek gerekiyor. Bitkilerin birbirleriyle ilişkilerinde fayda/zarar dengesi bulunuyor. Onları birarada mı yoksa ayrı mı dikmek gerektiğine, bu dengeye bakarak karar vermek gerekir. Bahçe tasarımının en baştan doğru bir şekilde yapılmış olması, hem bahçedeki bitkilerin mutluluğu hem de bahçe

kullanıcılarının enerji ve emek verimliliği açısından oldukça önemlidir.

Bu konuların her birine dair detaylı araştırma yapmak ve bitkiye verebileceği negatif/pozitif etkileri değerlendirmek de tasarımınız için faydalı olacaktır. Örneğin, hafif rüzgar alan bölgelerde rüzgar, bitkinin solunumunu ve terlemesini artırarak fotosentez kabiliyetini geliştirir, tozlanmayı ve dolayısıyla meyve tutumunu da arttırır. Fakat yüksek hızla (10m/s ve üzeri) esen rüzgar bitkilere zarar verebilir; terlemeleri arttırarak bitkinin su dengesinde bozulmalara ve yapraklarda kavrulmalara sebep olabilir. Rüzgar hakim noktaları belirleyip bitkilerinizi buna göre dikmeniz, özellikle çok yıllık bitkilerde doğru koşulları sağlamak için oldukça önemlidir.

Yetiştireceğiniz bitkilerin yaşam döngüsünde yer alan çimlenme, genç bitki oluşumu, çiçeklenme, tozlaşma ve tekrar döllenme süreçlerini ayrı ayrı inceleyerek, uygun koşulları belirlemek için çalışmalar yürütebilirsiniz. Bu her bitki için ayrı süreçleri algılamınıza ve doğru müdahalede bulunmanıza yardımcı olur.

		Bol gineş ister	Gölgeden rahatsız olmaz	Daimi gölgeden hoşlanır	Geçirgen toprak ister	Nemli toprak ister	Kuru toprak ister	Kumlu toprak ister	Kılı toprak ister	Verimli toprakta ister	Verimsiz toprakta yetişir	Yüksek PH'lı toprakta da olur	Orta PH'lı toprakta ister	Düşük PH'lı toprakta ister	Yetiştirme dönemi uzundur	Soğuk hava sever	Dona dayanıklıdır	Rüzgara dayanıklıdır
Bakla		•						•	•			•				•	•	
Bamya		•					•		•			•						
Bezelye		•			•	•			•			•						
Biber		•				•						•						
Brokoli			•		•					•		•				•	•	
Dereotu		•			•		•				•				•			
Domates		•			•		•				•				•		•	
Enginar		•			•				•			•			•			
Fasulye (sırk)		•			•	•			•			•			•			
Fasulye (bodur)		•			•				•			•			•			
Havuç		•			•	•	•		•			•			•			•
Hindiba			•	•	•	•				•		•					•	
Ispanak				•	•	•			•			•			•			•
Kabak		•			•	•			•			•			•			
Karnabahar				•	•			•	•			•			•	•	•	
Kavun		•			•	•			•			•			•			
Kereviz				•	•	•			•			•			•		•	
Kök kereviz				•	•	•			•			•			•		•	
Kuşkonmaz		•			•		•					•			•	•	•	
Lahana				•	•	•			•		•	•			•	•	•	
Brüksel lahanası				•	•	•			•			•			•			
Çin lahanası			•		•						•				•			•
Yer lahanası				•	•		•		•						•			•
Marul				•	•		•		•			•			•			•
Maydanoz		•			•	•			•			•			•			•
Mısır		•			•	•			•			•			•			•
Pancar				•	•	•			•			•			•			•
Patates			•		•	•			•			•			•			•
Patlıcan		•			•				•			•			•			
Pazı		•			•		•			•		•			•			
Pırasa			•	•	•	•						•			•		•	•
Ravent				•	•	•			•			•			•	•	•	
Rezene		•			•	•			•			•			•			
Salatalık		•			•	•			•			•			•			
Soğan		•					•		•			•			•			•
Soya		•			•				•			•			•			•
Şalgam				•	•		•		•			•			•	•	•	
Tekesakalı			•		•				•			•			•			•
Turp				•	•				•			•			•			•
Yabani havuç				•	•	•			•			•			•			•
Yer elması		•			•				•			•			•			•
Yer fıstığı		•			•		•					•		•				•

Kent bahçesini nasıl inşa ederim?

Kompost nasıl yapılır?

Kent bahçesinin ihtiyaç duyduğu besini, evlerdeki organik atıkları komposta dönüştürerek üretmek mümkün. Kompost besleyici toprağa dönüştürülmüş organik atık olarak tanımlanabilir. Bahçelerde bu amaçla küçük bir bölüm bulunması hem atık yönetimine yardımcı olur hem de bahçelerin verimini artırır.

Kent bahçesi yapmak istenen alanda bulunan toprak, bitki yetiştirmek için uygun veya yeterli düzeyde organik madde miktarına sahip olmayabilir. Hava, su, mineral ve organik madde bileşenlerinden oluşan toprağın içeriğinde, bitkilere sağlıklı bir ortam sunabilmesi için %2-5 oranında organik madde bulunmalı. Bu durumda toprağın nasıl zenginleştirilebileceği birincil öneme sahiptir. Kompost yöntemleriyle destekleyerek toprağı bitkiler için verimli bir hale getirmek mümkün. Pek çok yöntemi içeren kompost uygulamalarından hangisinin daha uygun olduğuna, bitkilerin dikileceği alanın özelliklerine ve çevresel şartlara bağlı olarak karar verilir. Sıcak, soğuk, solucan veya bokashi kompostu en çok bilinen ve uygulanan kompost türlerindendir. Sıcak ve soğuk kompost işlemi için daha çok dış ortamlar seçilirken, solucan ve bokashi kompostu iç mekanlarda da rahatlıkla uygulanabilir.

Kompostun faydaları:

- Toprak iyileştirmesi sağlar.
- Organik atıkları dönüştürerek mikrobiyolojik açıdan zengin toprak elde edilmesini sağlar.
- Toprağın hava geçirgenliğini artırır.
- Toprağın su geçirgenliğini dengeler, toprak erezyonunu azaltır.
- Kirlenmiş toprakları temizler, toksinleri etkisiz hale getirir.
- Bitkiyi hastalıklara karşı güçlendirir, büyümesini hızlandırır.
- Bitkiler için bir besin deposu işlevi görür.

- Kompost yapımı için farklı yöntemler olsa da, en kolay ve pratik olanı, organik atıkları parçalayarak belli bir alanda/ kutuda istiflemektir. Bir sıra organik atık katmanının üstü ince bir toprak (ya da talaş) katmanı ile örtülerek işlem devam ettirilir.

Solucan?

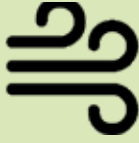
Kompost yapımında solucanlar sıklıkla kullanılır. Solucanlar organik atıkları tüketir, toprağı havalandırır. Gübreleri de bitkiler için çok yararlıdır. Kompost yapımı için özellikle “Kırmızı Kaliforniya” (*Eisenia fetida*) cinsi solucanlar, çok hızlı yemek yedikleri için tercih edilir. Bu cins solucanlar piyasada satılmaktadır, ancak normal toprak solucanları da kompost için faydalıdır. Bahçelerde zaten bulunan toprak solucanları, kompost yığınınına bırakılabilir. Ancak Kırmızı Kaliforniya solucanı kullanıldıysa, iki türü karıştırmamak gerekir.

- İstiflenen organik atık zamanla zengin toprağı dönüşür. Dönüşümün süresi atık türüne ve kompostlama yöntemine göre değişse de, (bu kitapçıkta önerilen şekilde) en basit yöntemle yaklaşık 3-6 ayda sağlıklı kompost oluşur. Hazır kompost, olduğu haliyle gübre olarak kullanılabilir.

Nelere dikkat edilmeli?

Organik atıkların hemen hemen hepsi mikroorganizmalar tarafından işlenerek kompostlaşır. Bu yüzden kompost yapımı bu canlı yaşamı sürdürmek ile sağlanır. İçindeki canlı yaşamın ölmesi halinde, kompost kötü bir koku yayar. Bu nedenle 3 önemli kurala dikkat edilmeli:

HAVALANDIR

Her canlı gibi kompost da havaya ihtiyaç duyar. Kompostun belirli aralıklarda, karıştırılarak havalandırılması gereklidir. Kompostun içine bir sopa yardımı ile hava delikleri açabilirsiniz.

NEMLİ TUT

Her canlı gibi kompost da doğru miktarda suya ihtiyaç duyar. Kompostun tamamen kurumayıp nemli kalması için sulanması, ıslak kalmaması içinse, tıpkı bitkilerde olduğu gibi, fazla suyun drene edilmesi gerekir.

DENGEYİ KORU

Kompostun azot-karbon dengesinin korunması gerekir. Azot oranı fazla atıkları dengelemek için bahçedeki yaprak, saman gibi karbon oranı yüksek atıklar kompostta eklenmelidir.

Atıkların detaylı azot-karbon oranları için internet kaynaklarından yararlanabilirsiniz.

Hangi atıklar kompost yapılabilir:

Tüm organik atıklar değişik derecelerde kompost edilebilir, ancak parçalar ne kadar küçük olursa kompostta dönüşme süreci de o kadar hızlanır:

- Mutfak atıkları: Sebze kabukları, ekmek, süt ürünleri, yeşillikler, meyve, sebze, yumurta kabuğu, kahve ve çay posası vb.
- Bahçe atıkları: Çim atıkları, yaprak, solmuş çiçekler, yabancı otlar vb.
- Ev atıkları: Kağıt mendil ve peçeteler, odun külü, talaş, gazete kağıdı, kirletici madde ile kontamine olmamış koli, salon bitki atıkları vb.

Hangi atıklar kompost yapılmaz:

Genel olarak çok asitli turunçgil kabuğu, limon gibi atıklar PH dengesini bozacağından kompostta atılmaz.

Et ve süt ürünleri her kompost yönteminde kullanılmamalıdır. Tercih edilecek kompostlama yöntemine göre bu tip atıklara dikkat edilmeli.

Kedi idrarı ve dışkısı -ne yazık ki- asitli yapısından dolayı kompostta girmez. Bu yüzden kedi kumlarını kompostta boşaltmayın.

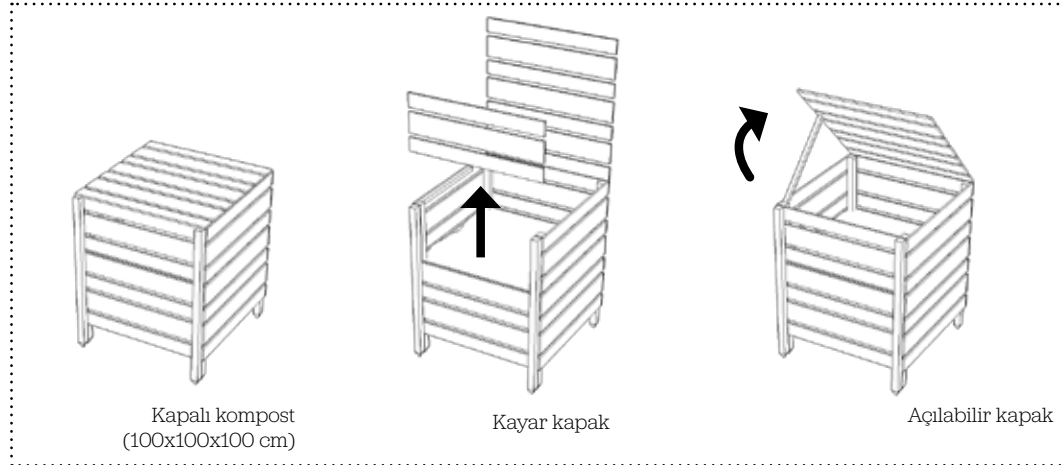
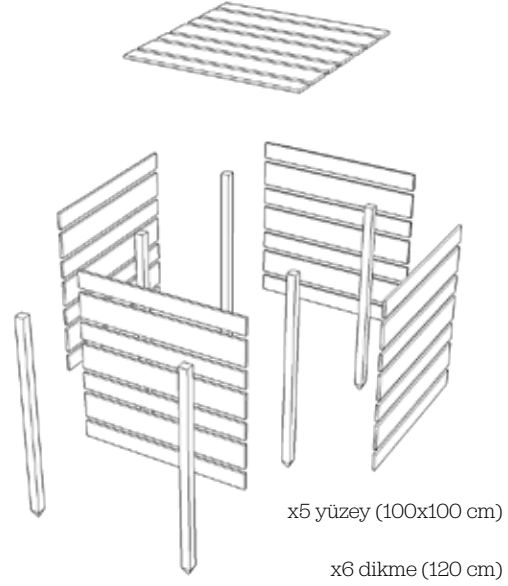
Doğada çözünebilir poşetler dahil olmak üzere, hiç bir sentetik, plastik ve kimyasal asla kaliteli bir kompostta bulunmamalıdır.

Kompost kutusu nasıl yapılır?

Piyasada kompost kutuları bulunsa da, bir kompost kutusu kolaylıkla yapılabilir. Kompost kutusu en basit haliyle bir kutu veya kasadır. Bu bakımdan artık malzemelerle en azından 1 m³ büyüklüğünde kapalı ve üstü kapaklı bir kutu hazırlanmalı. Eski bir çöp kutusu da bu amaçla kullanılabilir.

Kompost kutusunun içinde su birikmemesi için altında suyu tahliye edecek delikler bulunmalı, kutunun içinde kompostun sürekli ıslak kalmaması sağlanmalıdır.

Altta kalan atıklar daha eski olacağı ve üst bölüme kıyasla daha erken kompost haline geleceği için, kutunun alt kısmına erişimi sağlayacak bir kapak, pratik bir çözüm olabilir. Bu bakımdan sürgülü kapaklar ya da alta konulacak küçük bir kapak önerilebilir.

Kent bahçesini nasıl inşa ederim?

Malç nedir ve nasıl yapılır?

“Malçlama”, toprağın üzerini bitkileri ve toprağı koruyacak şekilde örtme işlemine verilen isimdir. Doğada toprağın üstü kendiliğinden organik malzeme ile örneğın düşen yapraklarla örtölür. Kent bahçelerinde ise toprağın ayrıca kapatılması gerekir.

Malçlama yaparken karton, talaş, ağaç kabukları, gazete (renksiz sayfalar), taş gibi geri dönüşebilir veya dönüşmeyen, ısı ve nem tutan malzemeler kullanılabilir. Fakat hem örtölme hem de toprak oluşturma fonksiyonlarını birarada gerçekleştirebilmek için karbon (C) temelli malzemelerin tercih edilmesi yararlı olacaktır.

Malçlama presibini karton örneğı üzerinden aktaracak olursak, kartonlar malçlamak istediğımız zemine üst üste binecek biçimde dizilir, dizildikten sonra çürüme aşamasını hızlandırmak için kartonlar suya doyuncaya dek ıslatılır, kartonların rüzgardan etkilenerek uçmamaları ve bitkilere zarar vermemeleri için kartonların üzerine etraftan toplanan taşlar yerleştirilebilir. Bu işlemleri gerçekleştirdikten sonra karton delinir ve delinen yerlere bitkiler yerleştirilir. Fideler dikildikten sonra kartonun etrafında kalan boşluğa kompost konursa, bitkinin daha hızlı büyümesi sağlanabilir.

Malçlama işleminin yararları şöyle özetlenebilir:

- Nem kaybını önler, toprak üstü ve topraak altı mikrobiyolojik yaşam alanlarının (bakteriler, mantarlar, eklem bacaklılar, nematodlar ve protozalar) çeşitliliğini artırır.
- Işığı kestiğı için yabani otları engeller.
- Toprak üzerine koyulan malç parçacıkları, toprakla temas ettiğı yüzeyde devamlı olarak dönüşür ve toprağı çürüme süresince beslemeye devam eder.
- Şiddetli yağışlarda erozyon etkisini azaltır.
- Toprağın sıkışmasını önler.

Kartonla yapılmış malç

Talaşla yapılmış malç

Samanla yapılmış malç

Yaprakla yapılmış malç

Kent bahçesini nasıl inşa ederim?

Bahçe nasıl korunur?

Kent bahçelerinin pek çok hastalığa, parazite ve bahçeyi beslenme alanı haline getiren canlıya karşı korunması gerekebilir. Özellikle kentlerin kirlenmiş doğası ve tür çeşitliliğinin azalmasından dolayı, kentlerdeki bahçeler hastalıklara karşı daha hassastır. Özenle yetiştirilen bitkilerin aniden sağlıksızlaşması pek çok kent bahçecisinin heyecanını kırabilir. Bu noktada bahçeleri korumak için kimyasal ilaç ve zehir kullanmadan ne tip önlemler alınabileceğini bilmekte fayda var.

Bahçelerde bitkileri korumanın en önemli yolu “kardeşlik ilişkilerine” dikkat etmekten geçer. Farklı türden bitkilerin birlikteliği parazitlerin etkilerini azaltmayı ve spesifik mineral elementler için rekabetin azalmasını sağlar.

Bitkinin yetiştiği mevsim ve gelişme süresine veya çeşitlerin fizyolojik ihtiyaçlarına göre bitkilerin birlikteliği (yavaş veya hızlı gelişen, gölgeden hoşlanan küçük boylu, bol güneşden hoşlanan uzun boylu, ruzgardan korunmak isteyen bitkiler...) genel olarak sağlıklı yaşamaları için büyük önem taşır.

Her tür parazit ve hastalığa karşı etkili olan sihirli bir ilaç bulunmuyor, ancak humus bakımından zengin, sağlıklı ve verimli bir toprak, haşere ve parazitlerin arasındaki doğal dengeyi sağlayan en önemli savunma hattını oluşturur.

Bu dengeyi yakalayana kadar, bitkiler arasındaki iyi komşuluk, böcek saldırılarını aza indirmeyi ve hastalıkları kontrol altında tutmayı sağlayabilir.

Tıbbi ve aromatik bitkiler:

- Adaçayı, lavanta, kekik, çördük otu ve frenk maydanozu; salyangozları, tırtılları ve yaprak bitlerini uzaklaştırır.
- Lavanta özütü, güller üzerine püskürtüldüğünde, karınca ve yaprak bitlerini uzaklaştırma özelliğine sahiptir.
- Papatya, havuç sineğini uzaklaştırır.

Çiçekler:

- Aynısafa; beyaz sinek, yaprak biti, tırtıl, sümüklü böcek, kemirgenleri uzaklaştırma özelliğine sahiptir.
- Petunya çiçeği; fasulye yaprak pirelerine karşı korur.
- Nergis ve sümbul çiçekleri ise fare ve sıçan uzaklaştırma özelliğine sahiptir.

iyi komşu kötü komşu koruyucu

BAMYA	Patlıcan, Biber		
BEZELYE	Havuç, Mısır, Salatalık	Soğan, Sarımsak	
BİBER	Bamya, Havuç, Soğan	Domates	Kediotu, Aynısafa
ÇALI FASULYESİ	Mısır, Havuç, Lahana	Soğan, Sarımsak, Pırasa	Petunya
DOMATES	Havuç, Soğan	Biber, Mısır, Lahana	Sarımsak, Aynısafa Çiçeği, Reyhan, Fesleğen
HAVUÇ	Soğan, Pırasa, Bezelye, Biber	Dereotu	Aynısafa Çiçeği, Maydanoz, Adaçayı
ISPANAK	Çilek, Lahana		
KABAK	Bezelye, Mısır, Nane, Soğan, Turp, Güngüzeli	Patates	Turp
KAVUN	Mısır, Gündüzsefası	Patates	Aynısafa, Turp
TURP	Salatalık, Bezelye, Sırık Fasulye		Hardal, Aynısafa
LAHANA	Pancar, Bezelye, Kabak, Ispanak	Çilek, Sırık Fasulye, Domates	Sardunya, Adaçayı, Kekik
MARUL	Havuç, Turp, Çilek		Aynısafa
MISIR	Çalı Fasulyesi, Bezelye, Salatalık	Domates	Beyaz Sardunya
PANCAR	Lahana, Soğan, Marul	Hardal, Sırık Fasulye	
PATATES	Çalı Fasulyesi, Mısır, Lahana	Salatalık, Kabak	Patlıcan, Aynısafa
PATLICAN	Bamya, Çalı Fasulyesi		Fasulye
PIRASA	Kereviz, Havuç, Soğan	Çalı Fasulyesi, Sırık Fasulye	
SALATALIK	Çalı Fasulyesi, Bezelye, Mısır	Patates, Adaçayı	Soğan, Aynısafa
SARIMSAK	Kara Lahana, Ahududu, Gül	Çalı Fasulyesi, Bezelye	
SIRIK FASULYE	Mısır, Patates	Pancar, Lahana	Petunya
SOĞAN	Pancar, Turp, Domates	Çalı Fasulyesi, Sırık Fasulye	Aynısafa

Ağaç, çalı ve çiçeklerin kardeşlik ilişkileri:

Çiçekler yalnız sebzelerle değil, çalı ve ağaçlarla da son derece iyi komşuluk ilişkileri kurabilir. Özellikle bazı yardımcı hayvanları etraflarına çekerek, meyve ya da süs ağaçları zararlı böceklerle karşı koruyacaktır.

Çalılardan ufak bir çit (ki bu çalılar, kuşların yuva yapmasına ve yardımcı hayvanların sığınmasına da yarar), çok yıllık çiçeklerle tamamlanabilir; böylece gevşek, havadar, solucanların rahatça çalışabileceği, bakterilerin de hararetle faaliyet gösterebileceği bir toprak elde edilir. Bu koşullar bizzat çalılarının gelişmesi için de çok elverişlidir. Yazın, bu bitki örtüsü su kaybının azalmasını sağlayacaktır.

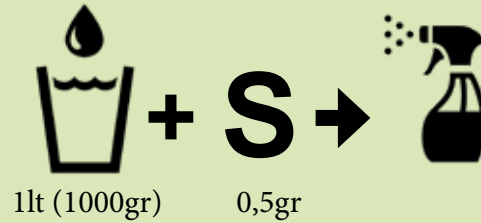
- Beyaz ballıbabı, cuha çiçeği, mayasıl otu, çok yıllık sardunya, epimedium (azgınteke otu), nane, yavşan otu ve menekşe gibi bazı bitkiler yardımcı fauna/böceklerin beslenmesini de sağlar. Zemin böcekleri (Çarabe), böcek yiyen kır faresi (sivrisiçan) veya kirpiller seve seve bu bitkilere gelir.

- Çalımsı bitkiler ile birlikte kullanıldıklarında, akşam çuha çiçeği, deve diken, havuç, deli otu (alyssum), nıcer otu-kış teresi (barbarea) gibi iki yıllık bitkiler, iri kökleri sayesinde, bahçıvanın yerine toprağı işler; üstelik bu işi, diğer bitkilerin köklerinin şekline uyum sağladıkları için, onlara zarar vermeden yaparlar.
- Meyve ağaçları da çiçekli kardeşleriyle birlikte olmaktan hoşlanır.
- Yabani mercanköşk (origan), civan perçemi, solucan otu, pelin, lavantin ve tüm süs soğanları (allium) gibi çok yıllık aromatik bitkiler meyve ağaçlarına zarar veren böceklerin düşmanıdır.
- Hem çiçekli hem sağlıklı bir meyve bahçesi için, tırtıl avcılarının nektar sağlayacak bazı tek yıllık bitkiler de yeniden fidelenebilir. Örneğin portakal nergisi (aynısafa), kantaron, hodan, karabuğday, yapraklı solucan otu, kırmızı yonca gibi...

Kükürtleme:

Bahçe bitkilerini hastalıktan korumanın genel olarak kolay bir yöntemi kükürtlemedir. Kükürt organik tarım yöntemleri içinde de sıkça kullanılan, bitkilere mantar ve parazitleri uzak tutacak bir özelliğe sahiptir.

Toz halde satın alınan kükürt 1/2000 oranında sulandırılarak, haftada bir kez düzenli olarak bitkilere sıkıldığı zaman onları koruyacaktır. (1/2000 oranı 1 lt suya 0,5 gram kükürte denk gelir.

Salyangozlar

Favorileri marul tipi yapraklı sebzeler olsa da yemek konusunda pek de seçici olmayan salyangozların bahçedeki sebzeleri tüketme hızı şaşırtıcıdır. Bu sakın ve aç canlıları zehirlemeyin! Sadece sebze yataklarından uzak tutmayı denemek, daha tutarlı ve barışçıl bir çözüm olabilir.

Salyangozlar tuzun üzerinden geçemez. Yükseltilmiş yatakların kenarına boylamasına kesilmiş borular içinde kaya tuzu konulursa salyangozlar yatağın içine geçemeyecektir. Salyangozlar ayrıca talaş tozunda gezmeyi zorunlu olmadıkça tercih etmez. Malçlama için talaş kullanılması, salyangozları önemli miktarda azaltır.

Yükseltilmiş yatakların kenarını boydan boya bakır plaka ya da telle sarmak ve 9 voltluk pille düşük voltajda akım vermek de salyangozların bakırın üzerinden geçmesine engel olur.

Yukarıdaki yöntemlerde bu canlılara zarar vermeden, ekilen bitkilerden uzak durmaları sağlanır.

Kediler

Sevimli ve meraklı kedilerin yaramazlıkları, bazen kent bahçecilerinin sabırlarını zorlayabiliyor. Yaratıcı çözümleriyle, alınan tüm önlemleri aşabilecek merağa sahip bu hayvanlarla kavga etmek yerine, barış sağlamalısınız.

Kediler tuvalet ihtiyaçlarını karşılamak için toprağa gereksinim duyarlar ancak kedi idrarı asidik yapısından dolayı bitkiler için zararlı olabilir. Bu nedenle bahçenin bir bölümünde kedilerin rahat ulaşabileceği, kuru ve temiz bir kedi tuvaleti hazırlarsanız, bu tuvaleti kullanmayı tercih edeceklerdir.

Kediler ayrıca toprağı sever; toprakla oynamaya, toprağı yatmaya, toprakta yuvarlanmaya bayılırlar. Asfalt ve betonla kaplı şehirlerde buldukları toprak parçasıyla oynamaları mazur görülebilir. Bahçelerdeki bitki fideleri küçükken zarar görmemeleri için bir takım önlemler alınmalıdır. Kediler, kendi boylarını geçen fidelere genelde zarar vermez. Bu nedenle fideleri küçük oldukları ilk haftalarda korumak gerekebilir. Bu dönem yataklarının etrafı tavuk teli ya da ağ ile kapatılarak koruma altına alınabilir. Fidelerin üzeri yarıya kesilmiş plastik damacanalarla kapatılabilir. Kediler sivri uçlu şeylerin üstüne basmaz. Bu dönemde fidelerin çevresine çam kozalakları yerleştirebilir, toprağı çöp şişler sokulabilir.

Nasıl örgütlenilir?

Kent bahçeciliği çoğu zaman kolektif bir eylemdir. Eğer kendinize ait bir bahçeniz yoksa, aynı apartmanda, aynı sokakta, aynı mahallede yaşayanların birarada paylaşacağı, ortaklaşa kullanacağı alanlarda gerçekleşir. Bu paylaşım, kent bahçesini küçük bir tarımsal üretim alanının ötesinde, komşuluk ilişkilerinin inşa edildiği bir sosyal üretim alanına dönüştürür. Bu sosyal etkileşimin bir dayanışma ağına nasıl dönüşeceği, aslında bahçenin fiziken inşası kadar önemli bir konudur. Sivil toplum oluşumunun kökeninde olan, *“hep beraber, hepimiz için yararlı bir iş yapmak”* fikri, bahçelerde kendiliğinden vücut bulur.

“Örgütlenme” kelimesi çok ciddi bir çağrışım yapsa da, sizi korkutmasın! Aslında bahçecilik için gerekli olan örgütlenme; güvene dayalı bir komşuluk ilişkisinin tesisi olarak düşünülebilir. Bu bakımdan bir bahçe etrafında biraraya gelmek, bir dernek kurmak gibi değil, komşularla topluca pikniğe gitmek gibi değerlendirilebilir. Bahçecilik faaliyetini sosyal bir buluşmaya çevirmek katılımcı bir etkileşim ortamı sağlar.

1. ÇAY İÇİN: Sosyal örgütlenmenin temelinde çay içmek yatar! İşe “Katılım toplantıları”, “planlama komiteleri”, “iş paylaşımı” değil, akşam çayları organize ederek başlayabilirsiniz. “Çalışmak” için değil, açık havada çay içmek için toplandığınız zaman sayınızın ve sosyal bağlarınızın ne kadar hızlı arttığına şaşıracaksınız. Bahçe herkesi mutlu eden bir yer olmalı.

2. ÇOCUKLARA YER AÇIN: Kent bahçeleri çocuklar için muhteşem bir oyun ve öğrenme alanıdır. Ayrıca çocuklu aileler sosyal örgütlenmede her zaman çekirdeği oluşturur. Bahçenizi çocuklara toprağa dokunmayı öğreteceğiniz alanlar olarak planlarsanız, çocuklu aileler kısa sürede etkileşim sağlayarak belirli bir itici gücü kendiliğinden sağlayacaktır.

3. DENEYİME ÖNEM VERİN: Herkesin deneyimi değerlidir. Konu bahçecilik olunca, öğrenilecek bilgi ve farklı bireylerin katkıda bulunabileceği deneyimin sınırsız olduğunu unutmayın. Bu bakımdan bahçeler, her yaş ve topluluktan bireyi, kültürel/sosyal ön yargılarımızdan bağımsız biraraya getirebilen sihirli bir güce sahiptir. Yeni seslere ve fikirlerle açık olmanız için bahçelerin sunduğu bu imkanı değerlendirin.

Dayanışma için 4 anahtar

Dayanışmacı bir örgütlenme biçiminin biraraya gelmesini sağlayacak pek çok kolaylaştırıcı sayılabilir. Öte yandan pratik ve denenmiş aşağıdaki 4 anahtarı kullanmak bahçenin çevresinde sıkı dayanışma ağları oluşmasını kolaylaştıracaktır.

Sorumluluk paylaşın

İnsanlar ancak sorumluluk aldıkları ve ortak fayda sağlamaya katkıda bulundukları zaman bir grubun parçası olur. Kent bahçesinde herkesin küçük ya da büyük sorumluluğa sahibi olması, ortak fayda için inisiyatif almasının önünü açacaktır. Her yaştan katılımcının aktif olabileceği, görev alabildiği bir ortam, dayanışmacı bir topluluk oluşturma'nın temel anahtarlarının başında sayılabilir.

Etkinlik yapın

Etkinlikler düzenlemek biraraya gelmek ve sosyal etkileşimi başlatmak için mükemmel fırsatlar verir. Bahçede düzenlenecek "akşam çayı" etkinliği, hep beraber müzik dinlemek, küçük eğitim etkinlikleri biraraya gelmek için "vesile" yaratır. Basit bir etkinlik takvimi bile yaratılabilir. Örneğin; "pazar kahvaltısı" etkinliği, hafta sonları bahçe işlerine başlamadan önce biraraya gelmemize aracı olabilir.

Kampanya düzenleyin

Kampanyayı bir imece seferberliği gibi düşünün. Her şey bir kampanya olabilir! "Bahçemizi gübreliyoruz kampanyası", "çocuklara tohum dikmeyi öğretiyoruz kampanyası", "yükseltilmiş yatak inşa ediyoruz kampanyası" gibi. Birtakım topluca yapılması gereken görevleri, bir etkinlik ya da seferberlik hareketi gibi, insanların fiilen destek verebileceği bir harekete dönüştürmek, topluluk oluşturmaya da sağlar.

Köprüler kurun

Sivil toplumla daha yaygın bağlar kurulması örgütlenmeyi güçlendirecek, dayanışmanızı genişletecektir. Bu konularda çalışan STK'larla, diğer kent bahçeleriyle, topluluklarla ve örgütlenmelerle tanışmak çabalarınızı olumlu destekleyecektir. Deneyim paylaşımından tohum takasına pek çok alanda sivil toplumla kurulan köprüler onların kaynaklarına ulaşmanıza da imkan sağlayacaktır.

Dayanışma için 4 sorun

Dayanışmacı bir örgütlenme oluşurken birtakım çatışma ve tartışmaların yaşaması normaldir. Uzlaşma ancak birtakım sorunları çözerek sağlanır. Kent bahçelerinde örgütlenme deneyimine dayanarak, üzerinde en çok tartışma yaşanan “problemlili” 4 başlık olarak şunlar sayılabilir.

Kim karar verecek?

İnsanların birlikte karar vermeye çalıştıklarında ilk çatıştıkları konu bu değil midir? Kent bahçesinin bir “yöneticisi” olması gerektiğini var saymak zamanla birilerinin dışlanmasına sebep verir. Her toplulukta daha heyecanlı ve daha özverili bir çekirdek ekibin zamanla ortaya çıkması normal, ancak herkesin eşit biçimde fikrini söylediği, emeğine değer verildiği bir birliktelik, güçlü dayanışmaların temelinde yatar.

Kapıyı kilitleyecek miyiz?

Kent bahçeleri fiziki olarak erişilebilen bir yerde olunca, el emeği göz nuru üretimi koruma altına almak için etrafını çitle çevirip, kapısını kilitli tutmak fikri gündeme gelecektir. Ancak unutmayın ki, bir alan kilitlendiği zaman hep kapının dışında kalan birileri olur. Kamusal mekândaki bahçeler kilitlendiğinde “belirli bir grup insana ait” izlenimini ister istemez yaratacak; bu alanlar birleştirici değil, dışlayıcı odaklara dönüşecektir.

Masrafları kim ödeyecek?

Bahçelerin bazı masraflarının nasıl karşılanacağı kimi zaman sorun yaratabilir. “Para” kolektif bir iş içinde hep problem yaratır. Gereksinimler için para toplamaktansa, yaratıcı parasız çözümler araştırın. Örneğin yatakları geri dönüştürülmüş malzemeden yapabilir, toprağı belediyeinizden isteyebilirsiniz. Genellikle en büyük masraf su olduğundan, yağmur suyu biriktirilebilecek sistemler uzun vadede yardımcı olacaktır.

Nasıl paylaşacağız?

Bahçenin mahsullerini paylaşmak da, özellikle küçük alanlarda, bazen kalp kırıklıklarına yol açabilmekte. Bu konuda en iyi çözüm bahçe mahsullerini nicelikte az ama nitelik olarak özel ürünlere dönüştürmektir. Örneğin turşu, sebze/meyve kurusu, reçel, salça gibi ürünler, hem toplu olarak üretebileceğiniz hem de yıl sonunda ödüllendirildiğinizi hissedeceğiniz hediyeler olacaktır.

Bahçeciliği nasıl öğrenirim?

Kimden yardım istenebilir?

Kent Bostanları

Öğrenmenin en iyi yolu deneyimi paylaşmaktan geçer. Kent bahçeleri ve bostanları ile ilgili en iyi bilgiyi belki de hâlihazırda bu işe gönül vermiş bahçeciler verecektir. Türkiye’de birer sivil inisiyatif olarak devam eden (ya da etmiş) belli başlı kent bostanları şu şekilde sıralanabilir:

- Roma Bostanı - (www.romabostani.org)
- Kuzguncuk Bostanı
- ODTÜ Bostanı
- Tarlataban
- 100. Yıl Berkin Elvan Bostanı
- İY.T.E. Bostanı
- Nilüfer Belediyesi Kent Bostanları
- Fenerbahçe Parkı Topluluk Bahçesi
- Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi - Organik Heykel Projesi
- Koç Üniversitesi Permakültür Kulübü - Engelsiz Bostan
- Seyhan Belediyesi Halet Çambel Kent Bostanı
- Çukurova Üniversitesi Kent Bahçeleri
- Yedikule Bostanları
- İÜ Ekoloji Kulübü
- Vefa Bostanı
- Taşkışla Bostanı
- İmrahor Bostanı
- Çiğdemim Derneği Mahalle Bostanı

Dernekler & İnisiyatifler

Kent bahçeleri ile ilgili ya da bağlantılı konularda çalışan sivil toplum örgütlerinin faaliyetlerini takip etmek ve onları tanımak, size daha geniş bir ağın parçası olma imkanı verecektir.

• Buğday Derneği:

“Tohumlar Kampüse” projesi kapsamında başvuruda bulunan üniversitelerde kent bahçeleri oluşturulması için ücretsiz eğitimler veriyor ve bu bostanların kurulumuna destek oluyor. Bununla birlikte belirli dönemlerde web sitesi ve sosyal medya üzerinden duyuru yaparak ekolojik okuryazarlık eğitimleri de veriyor.

• Yeryüzü Derneği:

“Kent Bahçeleri” projesi ile kentte balkon bahçeleri, okul bahçeleri ve niş bahçeler oluşturulması amacıyla gönüllü ve ücretsiz olarak fide yetiştirme ve çoğaltma eğitimleri veriyor.

• Çukurova Ekolojik Yaşam İnisiyatifi:

Adana’da faaliyetlerini sürdüren inisiyatif, Seyhan’da Bölgesindeki Kent Bostanlarının kurulumuna destek olarak, bölgede ekoloji bilincinin oluşması ve yeni bostanların kurulmasına yönelik etkinlikler gerçekleştiriyor.

• Ekoharita Org:

Gönüllü bir online inisiyatif olan Ekoharita, “Doğa Yolun Olsun” projesi kapsamında bilgi ve deneyim paylaşımı yaparak, ihtiyaç duyulan iletişim bağlarının kurulması için iletişime geçenlere destek sunuyor.

Tohum Temin&Takası

Bir kısmı sivil, bir kısmı STK, bir kısmı ise belediyelerce yürütülen çalışmalar kapsamında Türkiye’de tohum temin edebileceğiniz çeşitli noktalar aşağıda sıralanmıştır. Aynı şekilde kent bostanları ile de iletişime geçerek tohum ve fide temini için ricada bulunabilir, sizinle paylaşımlarını isteyebilirsiniz.

- Seferihisar Belediyesi - Tohum Seferberliği - (seferihisar.bel.tr/tohum-seferberligi)
- Can Yücel Tohum Takas Merkezi (www.facebook.com/CanYucelTohumMerkezi)
- Buğday Derneği - Tohum Takas Ağı (www.tohumtakas.org)
- Muğla Büyükşehir Belediyesi Yerel Tohum Merkezi (yereltohum.mugla.bel.tr)
- Nilüfer Belediyesi Ekobahçe Tohum Kütüphanesi (www.nilufer.bel.tr/niluferbelediyesi-369-tohum-kutuphanesi)
- Ulusal Tohum Takas Merkezi (www.facebook.com/UlusalTohumTakasMerkezi)
- Çanakkale Belediyesi Tohum Sandığı (<https://www.facebook.com/tohumsandigi>)

Türkçe Kaynak Kitaplar

Kent bahçeleri ile ilgili çok sayıda internet ve basılı kaynak bulunuyor. Basit bir arama ile çok sayıda sorunuza yanıt bulabilirsiniz. Türkçe yayınlanmış yararlı kaynakları şöyle sıralayabiliriz:

- Kompost Rehberi, Emre Rona/Buğday Derneği
- Sürdürülebilir Mini Çiftçilik (Biyo-yoğun Yetiştiricilik)/Grow Biointensive
- Permakültür Bahçeleri, Toby Hemenway/Yeni İnsan Yayın Evi
- Permakültür Şehirde, Toby Hemenway/Yeni İnsan Yayın Evi
- Bodrum On İki Ay Bostan Rehberi, Hope Holtzman/Sinek Sekiz Yayınevi
- Permakültüre Giriş, Bill Mollison/Sinek Sekiz Yayınevi
- Kent Bahçeleri İstanbul Deneyimi, ed:Devin Bahçeci/Yeryüzü Derneği Yayınları
- Doğal Tarımın Yolu, Masanobu Fukuoka/Kaos Yayınları
- Ekin Sapı Devrimi, Masanobu Fukuoka/Kaos Yayınları
- Balkonlarda ve Küçük Bahçelerde Tohum Alma ve Saklama El Kitabı, Tracy Maria Lord/Ekofil Topluluk Destekli Yayıncılık

BÖLÜM III

ÇEKÜL Kent Bahçeleri Programı

ÇEKÜL Kent Bahçeleri Programı

Faaliyetlerine kültürel ve doğal koruma başlıkları altında devam eden ve sürdürülebilir bir geleceğin doğa ve kültür ile mümkün olacağına inanan ÇEKÜL Vakfı için, kent bahçeleri önemli bir eylem alanı oluşturuyor.

Doğa ve kültür odaklı kentsel koruma ve canlandırma stratejilerini yerelde ve yerelin kaynaklarıyla geliştirmeyi ve uygulamayı kendine ilke edinen ÇEKÜL Vakfı, kent bahçelerini bu doğrultuda farklı ölçeklerde desteklemeyi sürdürüyor.

Kent Bahçeleri Programı, kent bahçeciliğinin bir koruma ve canlandırma müdahalesi modeli olarak yaygınlaştırılması amacıyla başlatıldı. Program; yerel yönetimler ve yerel sivil örgütlenmelerin kent bahçelerini planlama, uygulama ve süreç yönetimi basamaklarında destekleyecek alt yapının oluşturulması, ağların kurulması, insan kaynağı kapasitesinin yaratılması ve bu doğrultuda yerele uygun bütüncül metodolojilerin araştırılmasını hedefliyor.

Yerel yönetimler kenti, bölgeyi ve değerlerini yakından tanıma şansına sahiptir. Bu değerleri katılımcı bir yaklaşımla ve kent sakinleriyle beraber değerlendirmek, ekolojik ve kültürel olarak dayanıklı kentler ve iyi kent ekonomileri kurabilmek yerel yönetimlerin elindedir. Kent Bahçeleri Programı, bu bilinçle yerel yönetimlere yeni bir çalışma alanı açmayı hedefliyor.

- Kent bahçeleri köhneleşen kent dokularının canlandırılmasına yönelik bir araç olarak kullanılabilir. Köhneleşme fiziksel olmaktan öte, sosyal ve ekonomik bir durumu işaret eder. Bu kapsamda, yukarıdan aşağı yenileme projeleri yerine, kaynağını tabandan alan ve topluluk gelişimine odaklanan kent politikaları, ÇEKÜL'ün kültüre dayalı canlandırma yaklaşımını yansıtır. Kent Bahçeleri Programı, köhneleşen kent dokularında, sivil örgütlenmeye dayalı modelleri desteklemeyi hedefler.
- Kent bahçeleri özellikle kaynakları sınırlı yerel yönetimlere, mekâna küçük müdahaleler yaparak geniş bir etki sağlama fırsatı sunar. Kent Bahçeleri Programı, yerel yönetimlere, minimum müdahale anlayışı doğrultusunda, alışılmış “projecilik” kalıplarının dışında bir bakış açısı önermeyi amaçlar.
- Kent bahçeleri yereldeki sivil örgütlenmeler, halk, yerel yönetimler ve ulusal ağlar arasında sivil toplum bağlarını artırarak;

kentsel gelişimi sosyal sermaye birikimini geliştirerek sağlar. Kent Bahçeleri Programı ile bu ağların ve işbirliklerinin, katılımcı bir ortamda zenginleştirilmesine yönelik zeminin hazırlanması amaçlanır.

- Kent Bahçeleri Programı, doğa ve kültüre yönelik yeni eğitim kanallarının açılmasını amaçlar. Hem çocuklar, yetişkinler hem de sahada çalışan teknikerler için doğa ve ekolojik sürdürülebilirlik başlıklarında bir öğrenme alanı yaratır.
- Kent Bahçeleri Programı, doğal kaynakların hızla tüketildiği dünyamızda, üretmek gelişmeye yönelik ekolojik yaklaşımların, kent politikalarının ve uygulamalarının içine sokulması için bir model olarak değerlendirilebilir. Bu kapsamda programda evrensel bilgi yerelin koşulları ve deneyimi ile birleştirilerek, yerele uygun yaklaşımların geliştirilmesi amaçlanır.

ÇEKÜL kent bahçeleri programından örnekler

Merzifon Mahalle Bahçeleri

Merzifon'un geleneksel mahallelerindeki "Mahalle Bahçeleri", ÇEKÜL Vakfının bu alandaki canlandırma çalışmaları kapsamında, atıl kalmış mekânların sosyal etkileşimi pekiştirecek şekilde yeniden işlevlendirilmesini amaçlıyordu. Geleneksel mahalle dokusu içinde, ortak yaşamının etrafında biçimleneceği kamusal odaklar yaratılması hedefleniyordu.

Bu doğrultuda mahallede yaşayanlarla birlikte Merzifon kent merkezinin farklı noktalarında atıl durumdaki alanlar katılımcı bir iş birliğiyle kent bahçesine dönüştürülmüştü. Merzifon Kent Bahçeleri, içinde bulunduğu mahallelerde kamusal mekân oluşturmak ve ortak mekânda, ortak iş yapmaya dönük önemli fırsatları yaratmıştı.

ÇEKÜL kent bahçeleri programından örnekler

Payas Külliye Bahçesi

Mimar Sinan yapısı olan, Payas Sokullu Mehmet Paşa Külliyesinin restorasyonu sonrasında, külliyein avlularından birinde oluşturulan kent bahçesi, Payaslı çocukların okul derslerinin bir kısmını bahçecilik faaliyetleriyle değerlendirmesini amaçlandı. Bu şekilde hem anıtsal bir kültür mirası olan külliye yapısının yaşatılarak korunması hem de Payaslı çocukların

eğitimlerinin bir kısmını kent belleğinde yeri olan bu yapıyı deneyimleyerek geçirmeleri hedeflendi. Külliye avlusunda oluşturulan sebze bahçesinde, yakında bulunan ilkokul sınıflarının birer yükseltilmiş yatağı bulunuyor ve öğrenciler her hafta bazı derslerini bu bahçede kendi bitkileriyle ilgilenerek geçirdi.

ÇEKÜL kent bahçeleri programından örnekler

İTO Okulu Umut Bahçesi

Pendik İTO Özel Eğitim İş Uygulama Okulu Umut Bahçesi Projesi, otizm, down sendromu, orta ve ağır düzey zihinsel yetersizlik nedenleriyle özel eğitim görmekte olan öğrencilerin toprak ve doğa ile bağlarını güçlendirmek, tarım ve bahçecilik çalışmalarını mesleki eğitim alanına kazandırmak üzere, okuldaki öğrenme ortamında uygun koşulların oluşturulması amaçlandı.

Bu doğrultuda, Umut Bahçesi Projesi ile Pendik İTO Özel Eğitim İş Uygulama Okulunda bulunan 5 dönümlük alanın bir kısmı, özel eğitim kapsamında verilen hizmetlerde kullanılmak üzere bahçe olarak düzenlendi. Bahçe hem özel eğitime ihtiyaç duyan öğrenciler hem de velileri için aktif bir etkileşim alanı oluşturdu.

ÇEKÜL kent bahçeleri programından örnekler

Yeldeğirmeni Mahalle Bahçeleri

Yeldeğirmeni Canlandırma Projesi kapsamında ele alınan ve 3 yıl boyunca devam eden Yeldeğirmeni Mahalle Bahçeleri programı, yapı adalarının arka cephelerindeki atıl kalmış apartman bahçelerinin, ortak etkileşime imkan yaratacak bahçeler olarak düzenlenmesini amaçlamaktaydı. Hem mahallede yeşil alan yaratmak hem de bahçecilik faaliyetleri

etrafında sosyal etkileşimini artırarak mahalle yaşamını canlandırmayı hedefleyen proje, gönüllü katılımcılarla devam ederek yaygınlık kazandı. Proje kapsamında arka avlulardaki kömürlüklerin yıkılıp bahçenin hazırlanması, bahçecilik eğitimleri yapılması ve farklı bahçeleri kapsayan mahalle ölçeğinde bir bahçecilik ağının kurulması sağlandı.

Programın işleyişi

ÇEKÜL Vakfı Kent Bahçeleri Programı temelde yerel yönetimlerin katılımcı planlama arayüzlerini geliştirmeye dönük planlandı. Bu bakımdan her ne kadar yerel yönetimlere yönelik hazırlanmış olsa da, alanda sivil inisiyatifin aktif katılımını gerektiriyor. Program, kısa bir özetle yerel yönetim kaynaklarıyla, hedeflenen alanlarda yerel sivil örgütlenme kurulması ve bu örgütlenmenin eğitimlerle ve teknik olanaklarla desteklenerek kent bahçeleri kurmalarını sağlamayı amaçlıyor. Ayrıca farklı alanlardaki örgütlenmelerin birbiri ile teması sağlanarak yaygın bir bahçeler ağının gelişmesi de destekleniyor.

Paydaşlar:

Belediye

Belediye projenin ana yüklenicisidir. Gerekli alt yüklenicileri belirlemekle, ilgili birim görevlilerini atamakla ve sürecin yürütülmesi için gerekli olan tüm altyapı, malzeme, kurulum, organizasyon, lojistik, uzman ve diğer iş gücü desteğini sağlamakla yükümlüdür.

ÇEKÜL Vakfı

ÇEKÜL Vakfı, projenin danışmanı ve kolaylaştırıcısı konumundadır. Planlama & maliyet analizi, uygulama ve eğitim süreçlerine yakından danışmanlık yapıp, takip ve bakım sürecinde izleme ve değerlendirme pozisyonu alır.

Bahçe Sorumlusu

Bahçe sorumlusu, bahçenin ana koordinatörü konumundadır. Bahçe ve malzeme envanter takibi yapmakla, mahalleliyle beraber ekim-dikim- hasat yapmakla, etkinlik ve faaliyetler koordine etmekle, mahalleli ve alan sorumlusu arasındaki iletişim ve koordinasyonu sağlamakla yükümlüdür.

Alan Sorumlusu

Alan sorumlusu, projenin ana koordinatörü konumundadır. mahalleli, bahçe sorumlusu, belediye ve ÇEKÜL Vakfı arasında iletişim sağlamakla, nod etkinlik ve uygulamalarının koordinasyonu ve ihtiyaçların karşılanması için gerekli temas ve takibi sağlamakla yükümlüdür.

Yerel yönetimler için metodolojik bir yaklaşım

“Rizom” modelleri

Kent bahçeleri kent bütününe yayılı bir sistem olarak düşünüldüğünde, kentsel dayanıklılık için önemli bir arayüz haline gelecektir. Bu bakımdan yerel yönetimler için stratejik bir planlama aracıdır. Yerel yönetim açısından bakıldığında, farklı kent bahçelerinin nasıl örgütleneceği ve birbiriyle bağlantılı bir ağa ne şekilde dönüştürülebileceğinin planlanması, uzun vadede çok verimli bir geri dönüş sağlar. Geleceğin kentlerinde, kent bahçelerinin de planlama politikalarının içinde yer alması gerekecek.

Kent bahçeleri, üretken bir kenti tasarlamayı olanaklı kılar. Üretken kent peyzajı konsepti, kentsel tarımın daha sürdürülebilir ve dayanıklı gıda sistemlerine katkıda bulunmasını olanaklı kılan bir çerçeve sunar.

Farklı ölçeklerde ve işlevlerde kent bahçelerinin kullanılması ve kentte bulunan diğer ağlarla bağlanması kentin mekânsal, sosyo-kültürel ve çevresel ihtiyaçlarına karşılık verir. İnsan ve doğa arasında farklı ilişkilenebilirliklere olanak sağlar ve sağlıklı toprağın öneminden uygun fiyatlı gıda üretimine birçok değeri temsil eder. Bu süreçte ortaya çıkan somut ve soyut ağ yapısını “rizom” olarak adlandırmak mümkün. Rizom yapısıyla kast edilen, nodlar (mikro-mekânsallıklar) yaratarak ve bu nodlar ile belediye, kent konseyi, mahalleli gibi paydaşlar arasında

organik süreçler tasarlayarak, kazanılan deneyimleri paylaşarak ve yeni ilişkiler ve nodların ortaya çıkmasını teşvik ederek kentin dayanıklılığını artırmaktır.

Rizom yapısının hedeflerini aşağıdaki gibi özetlemek mümkün:

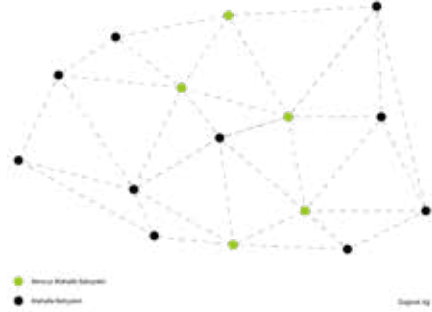
- İş birlikleri yaratmak
- Toplumun farklı kesimlerine yaklaşmak,
- Kentliyle mikro-mekânsallıklar yaratmak
- Edinilen deneyimleri paylaşmak

Rizom modelleri oluşturulurken amaç ağlar yoluyla, mahalle ve örgütlenme deneyimiyle ve çok kullanışlı mikro-mekânsallıklarla mekân deneyimi oluşturarak ve var olan varlıkları yeniden kullanarak dönüşümü sağlamaktır.

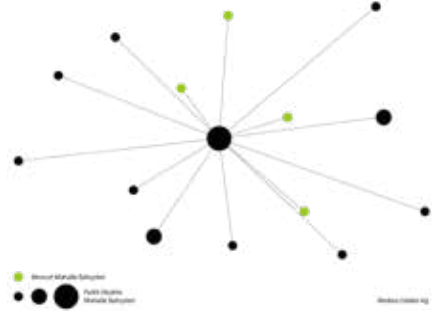

Farklı rizom modelleri:

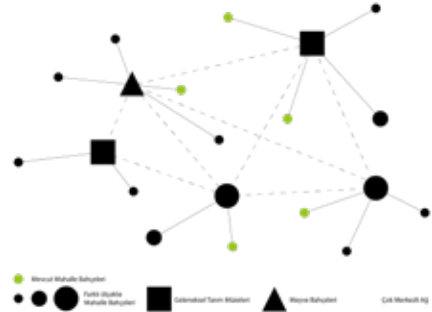
Dağınık ağ, merkezi öbeği olmayan uzun ana rizomlardan oluşur. Burada küçük ve orta ölçekli nodlar oluşturulurken bu nodlardaki yapı ve faaliyetlerin merkezi özelliği bulunmaz ve herhangi bir nod diğerlerini yakınında konumlandırmaz. Nodlar, birbiriyle ilişki içinde görece otonom mikro-mekânsallıklar olarak faaliyetlerine devam eder.

Merkezi ağ, merkezde öbeklenen kısa rizomlardan çevreye uzanan uzun ana rizomlardan oluşur. Burada orta ve büyük ölçekli nodlar oluşturulurken bu nodlardaki yapı ve faaliyetlerin merkezi özelliği bulunur ve merkezde öbeklenen nodlar birbirleriyle yakın ilişki halindedir. Merkezdeki nodlar birbiri ve etrafını etkileyerek faaliyetlerine devam eder.

Çok merkezli ağ, birden fazla ana rizom ve kısa rizom öbeği ve bunlardan çevreye uzanan uzun ana rizomlardan oluşur. Ana rizomlar etrafındaki nodlar birbiri ve etrafını etkileyerek faaliyetlerine devam ederken, etrafındaki görece daha gevşek bağlı bulunan nodlar merkez nodlarla ve etrafındaki küçük ölçekli nodlarla sıkı, diğer merkezlerin etrafında öbeklenmiş nodlarla kısa vadede görece otonom mikro-mekânsallıklar olarak faaliyetlerine devam eder.

Başarılı bir rizom ağı için 7 ipucu:

1. Çeşitlilik ve bolluk

Çok bileşenli sistemler (örneğin türler, aktörler, bilgi kaynakları) genellikle az bileşeni bulunan sistemlerden daha dayanıklıdır. Çeşitlilik ve bolluk, bazı bileşenlerin başarısız ve kaybedilmiş bileşenleri telafi etmesine olanak vererek ağ bir nevi 'sigorta' sistemi kurar. Bileşenlerin değişime farklı tepkiler vermesi de dayanıklılığı artırır.

2. Bağlantıların yönetilmesi

Bağlantılı olma, sosyo-ekolojik sistemlerle bu sistemlerin sunduğu servislerin dayanıklılığını olumlu veya olumsuz etkileyebilir. İyi bağlantılı sistemler kargaşanın üstesinden daha hızlı gelebilir. Ancak gereğinden fazla bağlı sistemler kargaşanın tüm sisteme hızlı bir şekilde sıçramasını sağlayabilir.

3. Yavaş hareket eden değişkenlerin izlenmesi

Hızla değişen dünyada sosyo-ekolojik sistemlerin fonksiyonlarını devam ettirebildiğinden emin olmak için yavaş hareket eden değişkenlerin izlenmesi elzemdir. Bu değişkenlerin bazı eşik noktalarını aşması durumunda, sistemi eski haline getirmek imkansız olabilir.

4. Adaptasyonu yüksek sistem düşüncesi

Sosyo-ekolojik sistemlerin kompleks ve öngörülemez ilişki ağlarından ve karşılıklı bağılıklardan oluştuğunu kabul etmek, dayanıklılığı artırabilecek faaliyetleri yönetmenin ilk adımıdır.

5. Öğrenmenin teşviki

Adaptasyonu yüksek ve işbirlikçi yönetim yoluyla öğrenme ve deney yapma, sosyo-ekolojik sistemlerde dayanıklılık inşa etmek için çok önemli bir mekanizmadır. Farklı bilgi türü ve kaynaklarına değer verildiğini, bunların çözümler geliştirilirken göz önünde bulundurulduğunu garanti altına alır. Deney yapma ve risk alma isteğini artırır.

6. Geniş ve iyi işleyen mekanizmaları olan katılım

Geniş ve iyi işleyen mekanizmaları olan katılım güven ve ortak anlayış oluşturabilir. Farklı yaklaşımların biraraya gelmesini sağlayabilir.

7. Çok merkezlilik

Rizom sürecinin merkezsiz ağ yapılanması ile başlaması, zaman içinde kentsel dinamikleri kullanarak çok merkezli ağ veya merkez odaklı ağa evrilmesi önerilmektedir. Çok merkezli ağ, farklı ölçek ve yapılar arasındaki bağı ve öğrenmeyi artıracaktır.

